

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету економіки
та управління

Андрій КОЦУР

« 29 » 08 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор науково-педагогічної
роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту новітніх освітніх
технологій

Святослав ПИГЕЛЬ

« 29 » 08 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО»

Ступінь вищої освіти – БАКАЛАВР

Галузь знань – 07 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Спеціальність – 076 ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

Освітньо-професійна програма «ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ»

Кафедра підприємництва і торгівлі

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	СРС (год.)	Разом (год.)	Залік (сем.)	Екзамен (сем.)
Денна	III	V	30	30	4	8	78	150	–	V
Заочна	III	V, VI	8	4	–	–	138	150	–	VI

Тернопіль – ЗУНУ
2025

29.08.2025
[Signature]

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 Підприємництво та торгівля, затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 10 від 26 червня 2023 р.) зі змінами, відповідно до рішення Вченої ради (протокол № 1 від 26 червня 2024 р.)

Робочу програму склала завідувач кафедри підприємництва і торгівлі,
д-р екон. наук, професор **Собко Ольга Миколаївна**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри підприємництва і торгівлі, протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри,
д-р екон. наук, професор

Ольга СОБКО

Гарант ОП

Оксана БІЛАН

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО»

1. Опис дисципліни

Дисципліна «Екопідприємництво»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS <i>денна – 5;</i> <i>заочна – 5</i>	Галузь знань: 07 – Управління та адміністрування	Статус дисципліни Обов’язкова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 5	Спеціальність: 076 – Підприємництво та торгівля	Рік підготовки: <i>денна – 3;</i> <i>заочна – 3</i> Семестр: <i>денна – V;</i> <i>заочна – V, VI</i>
Кількість змістовних модулів – 2	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: <i>денна:</i> V семестр – 30 год.; <i>Заочна:</i> V семестр – 8 год. Практичні заняття: <i>денна:</i> V семестр – 30 год.; <i>Заочна:</i> V семестр – 4 год.
Загальна кількість годин – <i>денна – 150;</i> <i>заочна – 150</i>		Самостійна робота: <i>денна – 78 год.;</i> <i>заочна – 138 год.</i> Індивідуальна робота – 4 год. Тренінг – 8 год.
Тижневих годин – 10 год., з них аудиторні – 4 год.		Вид підсумкового контролю <i>денна: V семестр – екзамен;</i> <i>заочна VI семестр – екзамен</i>

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Мета викладання дисципліни «Екопідприємництво» полягає у формуванні в студентів системи теоретичних знань і практичних навиків з екологізації підприємницької діяльності, розуміння доктрини «зеленого» зростання, організації екопідприємництва, екологічного менеджменту, оцінювання ефективності екопідприємництва та його ролі в екологічній відбудові України після війни.

Дисципліна «Екопідприємництво» опирається на навчальний матеріал суміжних курсів теоретично-прикладного характеру та логічно завершує підготовку фахівців, здатних працювати в «зеленій» економіці. Вивчення курсу «Екопідприємництво» передбачає наявність систематизованих та ґрунтовних знань із суміжних дисциплін, цілеспрямованої роботи над вивченням фахової літератури, активної роботи на лекціях, практичних заняттях і тренінгах, самостійної роботи.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Мета лекційних занять полягає у донесенні до студентів і засвоєнні ними систематизованих знань в частині теоретико-прикладних аспектів функціонування екопідприємництва в умовах «зеленої» економіки.

Завдання лекційних занять полягає у викладенні студентам згідно з робочою програмою основоположних засад екологізації підприємницької діяльності на принципах концепції гармонійного (сталого) розвитку економіки, формування «зеленої» ринкової інфраструктури, галузевих вимог до екопідприємництва, забезпечення якості та позитивного впливу на довкілля, систематизації досвіду ЄС та напрямів розвитку експортної складової українського бізнесу.

Метою проведення практичних занять є формування у студентів підходів критичного мислення, компетенцій у сфері провадження екологічно-збалансованої підприємницької діяльності, співпраці з інституціями ринкової інфраструктури, запровадження систем екологічного управління, формування і реалізації екологічної політики, аналітичних навичок щодо оцінювання ефективності екопідприємництва та підготовки грантових заявок в сфері «зелених» інновацій.

Завданнями проведення практичних занять є:

- ❖ засвоєння і закріплення теоретичних знань з навчальної дисципліни, отриманих на лекційних заняттях;
- ❖ формування умінь і практичних навичок щодо організації екопідприємництва як виду господарювання, формування екологічної політики суб'єкта екопідприємництва, оцінювання ефективності екологічно-збалансованої підприємницької діяльності;
- ❖ практичне застосування оцінних методик в частині розрахунків оцінних критеріїв, показників та вирішення інших прикладних економічних задач;
- ❖ засвоєння навичок підготовки та обґрунтування грантових заявок для посилення екологізації бізнесу.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

СК 11. Здатність до організації логістичних потоків у підприємстві та торгівлі.

СК 12. Здатність здійснювати підприємницьку та торговельну діяльність на засадах екологізації.

2.4. Передумови вивчення дисципліни.

Теоретичною і методичною базою вивчення екопідприємництва є англійська мова, мікроекономіка, макроекономіка, господарське право, підприємництво, бухгалтерський облік і оподаткування, фінанси, ринкова інфраструктура, менеджмент, інноваційна діяльність в бізнесі, товарознавство.

2.5. Результати навчання

ПРН 22. Організовувати логістичні потоки в підприємстві та торгівлі.

ПРН 23. Здійснювати підприємницьку та торговельну діяльність на засадах екологізації.

1. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО»

Змістовий модуль 1

Теоретичні засади екологічного підприємництва

Тема 1. ПІДПРИЄМНИЦТВО В КОНЦЕПЦІЇ ГАРМОНІЙНОГО (СТАЛОГО) РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Підприємництво та трансформація світової економічної системи. «Зелена» парадигма суспільного прогресу. Система цінностей як основа майбутнього суспільного прогресу. Глобальні економічні кризи: поняття та причини виникнення. Кліматичні зміни як головний виклик сьогодення людства. Кліматична нейтральність: поняття і порядок забезпечення. Кіотський протокол. Паризька угода (L'accord-de-Paris). Країни-підписанти Паризької угоди в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC). Науково-дослідні інституції, зайняті дослідженням кліматичних змін (Потсдамський інститут вивчення кліматичних змін, Міжурядова група експертів з питань клімату). Кліматичні конференції під егідою ООН.

Термінологічний зміст поняття «гармонійний (сталый) розвиток». Концепція гармонійного (сталого) розвитку економіки: поняття і складові елементи (економічна, екологічна, соціальна). Цілі гармонійного (сталого) розвитку. Методичні підходи моніторингу реалізації Цілей гармонійного (сталого) розвитку. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку».

Концепція гармонійного (сталого) розвитку економіки: досвід Європейського Союзу.

Екологізація підприємницької діяльності як фундаментальний напрям її розвитку. Екологічна складова гармонійного (сталого) розвитку економіки: сутність, сфери прояву, соціально-економічна доцільність.

Підприємництво в умовах сучасних викликів. Вплив війни в Україні на подолання викликів сьогодення на національному та глобальному рівнях.

Література:

1. Жарова Л. В., Какутич Є. Ю., Хлобистов Є. В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління : монографія / ред. Б. М. Данилишин. Київ : Унів. книгар., 2023. 240 с.

2. Закон України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних націй про зміну клімату». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1430-15#Text>

3. Закон України «Про ратифікацію Паризької угоди». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1469-19#Text>

4. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

5. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

6. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних націй про зміну клімату. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text

7. Міністерство енергетики та захисту довкілля. Стан забруднення повітря в Україні / URL: <https://mepr.gov.ua/topics/novyny/atmosferne-povitrya/>

8. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

9. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні : навч. посіб. URL: <https://dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf>

10. Паризька угода. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#n3

11. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>
12. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних націй про зміну клімату. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку» від 21 серпня 2019 р. № 686-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2019-%D1%80#Text>
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
15. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
16. Статистичний збірник. Довкілля України за 2022 р. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_dov_22.pdf
17. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
18. Фінансування заходів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: чотири ключові фактори успіху. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/finansuvannya-zakhodiv-spryamovanykh-na-dosyahnennya-tsiley-staloho-rozvytku-v-ukrayini-chotyry-klyuchovi-factory-uspikhu>
19. Чуйко О., Шкуро В. Еколого-орієнтоване соціальне підприємництво у громаді: навч.-мет. посіб. / О.Чуйко, В.Шкуро. Київ. 120с. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.sgpinfo.org.ua/sites/default/files/pdf/ekologo_oryentovane_socialne_pidpryyemnyctvo_u_gromadi_1.pdf&ved=2ahUKEwjnyITurdaJAxVJU1UIHX3MqEQFnoECBEQAQ&usg=AOvVaw2XNMkucn9LCE4pC9HQm74O
20. United Nations Development Programme (UNDP). URL: <https://www.greenpolicyplatform.org/organization/united-nations-development-programme-undp>
21. European Commission. EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:en:PDF>
22. Strategic plan 2020-2024. Directorate General for Education, Youth, Sport and Culture. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/eac_sp_2020_2024_en.pdf
23. 2024 Rule of Law Report – European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/annual-rule-law-cycle/2024-rule-law-report_en
24. European Commission (2024), Document 52024SC0063. Impact assessment report accompanying the Communication ‘Securing our future – Europe's 2040 climate target and path to climate neutrality by 2050 building a sustainable, just and prosperous society. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52024SC0063>
25. European Commission (2024), Communication from the commission to the European parliament, the council, the European Central Bank, the European economic and social committee, the committee of the regions and the European Investment Bank. 2024 European Semester - Spring Package. URL: https://commission.europa.eu/document/download/a73a05d4-8afd-4d92-a748-3248ee00e170_en?filename=COM_2024_600_1_EN.pdf

Тема 2. «ЗЕЛЕНА» ЕКОНОМІКА ТА ДОКТРИНА «ЗЕЛЕНОГО» ЗРОСТАННЯ

Концепція «зеленої» економіки: соціально-економічний вимір. «Зелена» економіка: завдання і цільові напрями розвитку. Принципи функціонування «зеленої» економіки. Переваги «зеленої» економіки. Доктрина «зеленого» зростання: поняття, принципи та механізми реалізації. «Природний капітал» (Natural Capital) як ресурс «зеленої» економіки.

«Зелена» економіка та теорія інновацій. Інноваційні «зелені» хвилі: поняття, структурне наповнення та графічне представлення. VI «зелена» хвиля: «зелена» економіка, гармонійний

(сталий) розвиток, ресурсна продуктивність, «зелена» хімія, індустріальна екологія, відновлювана енергетика, нанотехнології.

Програма ООН «Green Economy Initiative» (2009 p.). «Програма ООН з охорони довкілля» (UNEP – United Nations Environment Programme): завдання та секторна спрямованість. «Зелені» сектори економіки: чисті технології, відновлювана енергетика, водопостачання, «зелений» транспорт, управління відходами, «зелене» будівництво, органічне сільське господарство. Комісія сталого розвитку ООН: завдання і напрями звітностей для країн-членів: 1) стратегії сталого розвитку; 2) екологічні стратегії; 3) стратегії боротьби з бідністю; 4) розділи в національних стратегіях розвитку країни. Цілі державної політики в «зелених» секторах економіки (за оцінками UNEP).

Аналітика розвитку «зеленої» економіки: методичні підходи в оцінюванні стану і тенденцій. Систематизація оцінних індикаторів та показників розвитку «зеленої» економіки: економічний, екологічний та соціальний вимір. Система еколого-економічного обліку ООН (United Nations' System of Environmental-Economic Accounting, SEEA) як основа методичного підходу моніторингу «зеленої» економіки: оцінні індикатори та показники. Методологічний підхід Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в частині індикаторів «зеленого» зростання (Green Growth Indicators, GGI): 1) екологічна та ресурсна продуктивність; бази природних активів; екологічні аспекти якості життя; економіко-політичні можливості; макроекономічні показники країни); 2) екологічна продуктивність (вуглецева продуктивність ВВП; енергетична продуктивність ВВП); 3) ресурсна продуктивність (матеріальна неенергетична продуктивність ВВП; відходопродуктивність ВВП; водна продуктивність; баланс гумусу та поживних речовин); 3) бази природних активів (структура земельних ресурсів; площа сертифікованих сільськогосподарських угідь; частка земель, зайятих лісами та лісовими насадженнями; динаміка зміни структури земельного фонду; обсяги видобутку прісної води на 1 особу населення; темпи видобутку невідновлюваних ресурсів); 4) екологічні аспекти якості життя (рівень забруднення повітря; середня очікувана тривалість життя при народженні; очікувана тривалість здорового життя; доступ до централізованої каналізації; частка домогосподарств, підключених до водопроводу); 5) економіко-політичні можливості (капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону довкілля; витрати на наукові дослідження і «зелені» інновації); макроекономічні показники країни (макроекономічні драйвери економічного зростання, динаміка економічної структури, зайнятості, динаміка ринків праці, підвищення конкурентоспроможності бізнесу).

Методологічний підхід оцінювання «зеленої» економіки Глобального партнерства з обліку багатства та оцінки екосистемних послуг (Wealth Accounting and Valuation of Ecosystem Services, WAVES). Методологічний підхід GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark) для моніторингу ефективності інфраструктурних проектів.

Методологічний підхід оцінювання «зеленої» економіки агентства Dual Citizenry (2010p.) в оцінюванні індикаторів Глобального індексу «зеленої» економіки (The Global Green Economy Index, GGEI), зокрема: 1) управління та зміна клімату; 2) ефективність галузей (будівництво, транспорт, енергетика, туризм та ін.); 3) ринки та інвестиції (ВДЕ, екотехнології, стимулювання екологічних інвестицій, корпоративна стабільність); 4) довкілля (сільське господарство, якість повітря та води, біологічне та при-родне середовище, рибальство, ліси).

Методологічний підхід оцінювання «зеленої» економіки консалтингової компанії «Price Water House Coopers» (2000p.) за індексом низьковуглецевої економіки (The Low Carbon Economy Index).

Методологічний підхід оцінювання «зеленої» економіки Глобальний індекс екологічно чистих інновацій (Global Cleantech Innovation Index, GCII, 2012)/

Національна система еколого-економічного обліку (SEEA-Україна). Систематизація індикаторів «зеленого» зростання в Україні. УкрНТІ як базова інституція реалізації SEEA-Україна: національні оцінні критерії та показники «зеленого» розвитку. «Зелена» модернізація національної економіки України: основні напрями та перспективи розвитку. Національна політика «зеленого» зростання в Україні: макроекономічний аспект. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Екологічно відповідальний бізнес як основа «зеленого» економічного зростання.

Гармонізація досвіду ЄС в сфері розбудови «зеленої» економіки в Україні. Правове поле реалізації політики «зеленого» зростання в ЄС.

Література:

1. Жарова Л. В., Какутич Є. Ю., Хлобистов Є. В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління : монографія / ред. Б. М. Данилишин. Київ : Унів. книгар., 2023. 240 с.
2. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
3. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
4. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні : навч. посіб. URL: <https://dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf>
5. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>
6. Про системи оцінки та виміри «зеленої» економіки. URL: <https://ecolog-ua.com/news/pro-systemy-ocinky-ta-vymiru-zelenoyi-ekonomiky>
7. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
8. Телюра Н. О. Основи екологічного підприємництва : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 183 – Технології захисту навколишнього середовища) / Н. О. Телюра ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 52 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/61902/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D1%80%D0%B0%2C%2021%D0%9B%2C%202022%2C%20pdf.pdf>
9. Чуйко О., Шкуро В. Еколого-орієнтоване соціальне підприємництво у громаді: навч.-мет. посіб. / О.Чуйко, В.Шкуро. Київ.120с. URL:https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.sgpinfo.org.ua/sites/default/files/pdf/ekologo_oryentovane_socialne_pidpryyemnyctvo_u_gromadi_1.pdf&ved=2ahUKEwjnyITurdaJAxVJU1UIHX3MqEQFnoECBEQAQ&usq=AOvVaw2XNMkucn9LCE4pC9HQm74O
10. United Nations Development Programme (UNDP). URL: <https://www.greenpolicyplatform.org/organization/united-nations-development-programme-undp>
11. European Commission. EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:en:PDF>
12. OECD Green Growth Studies. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/environment/oecd-green-growth-studies_22229523
13. Declaration on Green Growth. URL: https://uclg-aspac.org/wp-content/uploads/2022/04/Changwon_Declaration_on_Green_Growth-1.pdf

Тема 3. РИНКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВА

Ретроспективний аналіз розвитку підприємництва. Підприємництво як економічна категорія. Підприємливість як головна ознака становлення підприємництва як способу господарювання. Формування класу підприємців як основного рушія економічного прогресу. Підприємницький конструктивізм та суспільний прогрес. Трансформація підприємництва від простого до складного, від спрощеного до системного, від виокремлення структур до підприємницького суспільства. Етапи розвитку підприємництва: 1) «неолітична революція» і становлення аграрного суспільства (зародження цивілізації в III тис. до н. е.); 2) «промислова революція» і становлення індустріального суспільства (друга половина XVIII ст. – перша половина XIX ст); 3) «друга промислова (технологічна) революція » (друга половина XIX ст. – початок XIX ст); 4) «науково-технічна революція» і становлення постіндустріального суспільства (40–50-ті рр. XX ст.); 5) «цифрова революція» і становлення інноваційної економіки

(економіки знань та інновацій (друга половина XX ст. – до тепер). Аграрне підприємництво. Промислове підприємництво. Технологічне підприємництво. Інноваційне підприємництво. Екологічне підприємництво.

Феномен екопідприємництва в сучасній економічній думці. Екологічні аспекти в еволюції економічної системи. Середовище функціонування екопідприємництва: мікро-, мезо-, макрорівні. Ринок екологічної продукції. Інституційне забезпечення ринкової інфраструктури «зеленої» економіки. Суб'єкти ринку екологічної продукції: виробники та споживачі екопродукції; торговці (оптові та роздрібні) екопродукцією; органи сертифікації; консалтингові агентства; інституції державного регулювання. «Зелена» інфраструктура: цілі, функції (екологічна; економічна; соціальна). Ринкові інституції: виробники та споживачі екопродукції; торговці (оптові та роздрібні) екопродукцією; органи сертифікації; консалтингові агентства; інституції державного регулювання. Консалтингова інфраструктура з «озеленення» підприємницької діяльності: цілі, функції, завдання. Інституційні засади «зеленого» зростання.

Ринкова інфраструктура екопідприємництва: інституційний аспект. Міністерство захисту довкілля і природних ресурсів України, як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері захисту довкілля. Міністерство економіки України як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики та реалізує державну політику у сфері стандартизації. Реалізація ініціативи ЄС «Ukraine Facility».

Державна екологічна інспекція України. Державне Агентство з енергоефективності та енергозбереження України: завдання, функції. Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року: зміст, цілі, нормативно-правове забезпечення енергоефективності. Українська кліматична мережа.

Інфраструктура ринку органічної продукції. Суб'єкти ринку органічної продукції: оператори та органи сертифікації. Об'єкти інфраструктури із сертифікації органічного виробництва. Державний реєстр органів сертифікації у сфері органічного виробництва. Державний реєстр операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Федерація органічного руху України.

Національний орган стандартизації ДП УКРНДНЦ (UAS). Інфраструктура перекладу стандартів з використанням ефективних мовних технологій та рішень для автоматичного перекладу. Діджиталізація в сфері забезпечення енергоефективності: перспективи для екопідприємництва шляхом впровадження інноваційних бізнес-моделей. Концепції Smart Grid електричних мереж. Міністерство цифрової трансформації України. Центри підтримки підприємців Дія. Бізнес.

Об'єкти «зеленої» інфраструктури: міські парки, сквери, природні заповідники; лінійні захисні насадження, екокоридори; «зелені» дахи, стіни, парковки, «острівки безпеки», модульне озеленення. Перспективні напрями розвитку «зеленої» інфраструктури.

Європейський зелений курс. Стратегія зеленої інфраструктури Європейської Комісії. Natura 2000 – найбільша координована мережа природоохоронних територій у світі.

Література:

1. Державне Агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://saee.gov.ua/uk>
2. Державна екологічна інспекція України. URL: <https://www.dei.gov.ua/>
3. Державна екологічна інспекція України. Слухання у Комітеті з екологічної політики та природокористування на тему «Відбудова України за європейськими принципами зеленого відновлення». URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2871>
4. Державна екологічна інспекція України. Щотижнева оновлена інфографіка відкриває перед нами безпрецедентну картину збитків, які приносить довкіллю агресія російської федерації. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2868>
5. Жарова Л. В., Какутич Є. Ю., Хлобистов Є. В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління : монографія / ред. Б. М. Данилишин. Київ : Унів. книгар., 2023. 240 с.
6. Енергетична інфраструктура в Україні: чи помічниця їй зелена енергетика. URL:

25. [European Electricity Review 2023](#). URL: <https://ember->

climate.org/insights/research/european-electricity-review-2023/

26. EU Biodiversity Strategy for 2030. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en

27. EU Green Infrastructure. URL: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/green-infrastructure_en

28. Green Infrastructure Strategy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52013DC0249>

29. Report of Natural Capital Accounting in the European Union. URL: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/b111c03a-b833-4c3e-954d-569897ea5f20/details?download=true>

30. SaveEcoBot. URL: <https://www.saveecobot.com/fire-maps#4/50.44/38.23>

31. Towards a Strategy on Climate, Biodiversity and Ecosystem Services. URL: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/2f4d58b6-3901-467f-a8be-b2da998cb4b1/details?download=true/>

Тема 4. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ В «ЗЕЛЕНИЙ» ЕКОНОМІЦІ

«Озеленення» бізнесу як перспективний напрям розвитку та суспільного прогресу. Ринок екологічної продукції: попит та пропозиція. Суб'єкти ринку екологічної продукції: виробники та споживачі екопродукції; торговці (оптові та роздрібні) екопродукцією.

Екопідприємництво як основа бізнесової діяльності: соціально-економічний вимір. Сутність та завдання екопідприємництва. Цілі екопідприємництва: 1) популяризація гармонійного розвитку бізнесу; 2) запровадження екологічно-збалансованих виробництв; 3) розвиток «зеленого» бізнесу; 4) вивчення і стимулювання попиту суспільства екологічну продукцію (послуги); 5) розвиток «зелених» виробництв; 6) розвиток екологістики («зелених» ланцюгів постачань; 7) розвиток «зеленого» транспорту; 6) формування попиту на «свідоме споживання». Функції екологічно-зорієнтованої підприємницької діяльності: екологічна, інноваційна, соціальна, стимулююча. Ознаки екопідприємництва: еколого-безпечна діяльність; самостійна діяльність; позитивний вплив на довкілля; систематична діяльність; діяльність націлена на досягнення високих стандартів якості життя; діяльність націлена на досягнення збалансованих соціально-економічних результатів.

Типологізація екопідприємництва: поняття і класифікаційні підходи. Суб'єкти екопідприємництва: суб'єкти господарювання/підприємництва, які націлені займатися бізнесом в сферах: 1) традиційного підприємництва із дотриманням принципів екологічно-збалансованих виробництв; 2) інноваційного підприємництва, зокрема у секторах «зеленої» індустрії (чисті технології, відновлювана енергетика, водопостачання, «зелений» транспорт, управління відходами, «зелене» будівництво, органічне сільське господарств). Види екопідприємництва згідно КВЕД: методика встановлення. Об'єкти екопідприємництва – майнові (чисті технології, «зелений» транспорт, «зелене» будівництво, «зелена» інфраструктура); товарні (органічна продукція, «зелені» товари та послуги, екопакування); фінансові (цінні папери, напр., «зелені» облігації (Green Bond)); інформаційні та інтелектуальні (результати інтелектуальної діяльності).

Поняття екологічної продукції: характерні ознаки. Класифікація екологічної продукції: а) за функціональним призначення; б) за типами підприємництва. Екопродукція за типами підприємництва: 1) традиційна екопродукція (виготовляється із дотримання вимог природоохоронного законодавства (чинного та рекомендаційного); 2) інноваційна екологічна продукція (органічна продукція; в галузі відновлюваної енергетики; в галузі екологічного будівництва; в сфері управління відходами; в галузі «зеленого» транспорту; в галузі «зеленого» туризму; в галузі освіти (екологічні знання та компетенції). Екопродукція за функціональним призначення: 1) технології (продукти), які мають безпечний та позитивний вплив на довкілля (електромобілі, вітряні турбіни і сонячні панелі тощо); 2) технології та продукти в сфері відновлення та очищення, запобігання екологічним збиткам; 3) технології та продукти для

проведення екологічного моніторингу; 4) органічні товари (органічна сільськогосподарська продукція).

«Зелений» офіс як базова концепція управління в екопідприємстві, спрямована на мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище. Декларація «GO GREEN» («Прямуй на зелене») – неформальний крок у реалізації концепції управління в екопідприємстві. Правило трьох R «Reduce – Reuse – Recycle» як основа побудови «зеленого» офісу. «Зелена» корпоративна культура: сутність, складові елементи і система проєклогічних цінностей. Завдання «зеленої» корпоративної культури. Функції «зеленої» корпоративної культури. Етапи запровадження «зеленої» корпоративної культури. Формування екологічного мислення та розвиток екологічної свідомості персоналу. Соціально-економічна доцільність запровадження «зеленої» корпоративної культури. «Зелене» технічне забезпечення в екопідприємстві. «Climate Savers Computing». Відповідність технічного забезпечення екологічним стандартам «Energy Star». «Зелений» сайт в межах підтримки ініціативи «My Blog is Carbon Neutral». Перспективи розвитку екопідприємства в Україні.

Система екологічного управління в екопідприємстві. Екологічні вимоги при розробці товарної політики суб'єкта екопідприємства. Управління життєвим циклом продукції в екопідприємстві (LCM): сутність, мета запровадження, інструменти реалізації. Етапи життєвого циклу продукції: розроблення, закупівля, використання, транспортування, утилізація. Вимоги до організації виробничих процесів в екопідприємстві. «SEEBALANCE®» як інноваційний інструмент LCM. Управління сталістю ланцюгів постачання в екопідприємстві.

Література:

1. Державна екологічна інспекція України. Слухання у Комітеті з екологічної політики та природокористування на тему «Відбудова України за європейськими принципами зеленого відновлення». URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2871>
2. Державна екологічна інспекція України. Щотижнева оновлена інфографіка відкриває перед нами безпрецедентну картину збитків, які приносить довкіллю агресія російської федерації. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2868>
3. Екорішення: «зелена» корпоративна культура. URL: <https://rubryka.com/article/ecological-corporate-culture/>
4. Екорішення. URL: <https://rubryka.com/category/ecorishennya/>
5. Жарова Л. В., Какутич Є. Ю., Хлобистов Є. В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління : монографія / ред. Б. М. Данилишин. Київ : Унів. книгар., 2023. 240 с.
6. Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
7. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
8. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-20#Text>
10. «Зелена» трансформація України. Інформаційний ресурс про Європейський зелений курс і Україну. URL: <https://greentransform.org.ua/doslidyky-vyvchyly-pytannya-polityky-zelenoyi-infrastruktury-u-shvetsiyi/>
11. «Зелена» трансформація України. Законодавчі акти в ЄС та Україні у сферах ЄЗК. URL: <https://greentransform.org.ua/types-of-materials/legislation/>
12. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні: навч. посіб. URL: <https://dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf>
13. Постанова ВРУ «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80#Text>

14. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
15. Телюра Н. О. Основи екологічного підприємництва : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 183 – Технології захисту навколишнього середовища) / Н. О. Телюра ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 52 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/61902/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D1%80%D0%B0%2C%2021%D0%9B%2C%202022%2C%20pdf.pdf>
16. SaveEcoBot. URL: <https://www.saveecobot.com/fire-maps#4/50.44/38.23>

Тема 5. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРОПРОМИСЛОВОМУ СЕКТОРІ

Органічне сільське господарство як виробнича система. Органічне виробництво: вимоги та обмеження. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Галузі органічного виробництва в Україні: органічне рослинництво; органічне тваринництво; органічне грибівництво; органічна аквакультура; виробництво органічних морських водоростей; виробництво органічних харчових продуктів; виробництво органічних кормів; заготівля органічних об'єктів рослинного світу. Органічна продукція: поняття та критерії віднесення. Сертифікація органічного виробництва та/або обігу органічної продукції: сутність, об'єкти, терміни. Органи сертифікації: завдання, функції, перелік документів. Сертифікати: суб'єкти видання та умови отримання. Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності». Обіг, маркування та реалізація органічної продукції. Основні напрями органічних виробництв в Україні. Органічні злакові культури: вирощування зернових і зернобобових культур. Органічні олійні культури: вирощування олійних культур. Органічне садівництво: вирощування плодовоовочевої та ягідної продукції. Міжнародне співробітництво України у сфері органічного виробництва: Україна-ЄС.

Екопідприємництво в переробній промисловості: галузеві напрями реалізації за видами економічної діяльності згідно КВЕД. Екологічна продукція: поняття та критерії віднесення. Сертифікація: сутність, об'єкти, терміни. Органи сертифікації: завдання, функції, перелік документів. Сертифікати: суб'єкти видання та умови отримання. Обіг, маркування та реалізація екологічної продукції.

Екопідприємництво в сфері переробки молока, виробництва масла та сиру. Екопідприємництво в сфері виробництва м'яса та м'ясних продуктів. Екологічна продукція: поняття та критерії віднесення. Сертифікація: сутність, об'єкти, терміни. Органи сертифікації: завдання, функції, перелік документів. Сертифікати: суб'єкти видання та умови отримання. Обіг, маркування та реалізація екологічної продукції.

Перспективні напрями розвитку екопідприємництва в переробній промисловості України.

Література:

1. Внесення органу сертифікації до Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва. URL: <https://guide.diia.gov.ua/view/vnesennia-orhanu-sertyfikatsii-do-derzhavnoho-reiestru-orhaniv-sertyfikatsii-u-sferi-orhanichnoho-vyrobnytstva-ta-obihu-orhanich>
2. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
3. Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2407-14#Text>
4. Концепція держпрограми розвитку органічного виробництва в Україні. URL: <https://organic.com.ua/konczepczyia-derzhprogrami-rozvitku-organichnogo-virobnytstva/>
5. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження державного логотипа для органічної продукції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-19#n9>

6. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства в Україні «Про затвердження Порядку ведення Переліку органів іноземної сертифікації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0506-20#Text>
7. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства в Україні «Про затвердження Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0763-20#Text>
8. Органічне виробництво в Україні. URL: <https://www.eridon.ua/organichne-virobnictvo-v-ukrayini>
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text>
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2020-%D0%BF#Text>
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-2024-%D0%BF#Text>
12. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
13. Українська кліматична мережа. Звіт про діяльність у 2023 році. <https://ucn.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/%D0%A3%D0%9A%D0%9C-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2023.pdf>
14. Федерація органічного руху України. URL: <https://organic.com.ua/organichne-silskogospodarstvo/>

Тема 6. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В ІНФРАСТРУКТУРНИХ ГАЛУЗЯХ

Екопідприємництво в галузі відновлюваної енергетики: сутність, принципи та напрями реалізації. Екопідприємництво в забезпеченні енергетичної безпеки країни та громад. Технології відновлюваної енергетики. Об'єкти відновлюваної енергетики. «Зелений» тариф: поняття та критерії встановлення (розміри надбавок і рівень використання українського обладнання). Секторні напрями розвитку екопідприємництва в галузі відновлюваної енергетики: виробництво біопалива; виробництво сонячних панелей; виробництво паливних палет з відходів; виробництво електроенергії на малих електростанціях, вітрова енергетика. Методичні підходи оцінювання ефективності екопідприємництва в галузі відновлюваної енергетики: оцінні критерії, індикатори, показники.

Екологічне будівництво як напрям екопідприємництва: сутність, принципи та напрями реалізації. Виготовлення екологічних матеріалів в будівництві як напрям екопідприємництва: сутність, принципи та напрями реалізації. Методичні підходи оцінювання ефективності екопідприємництва в галузі екологічного будівництва: оцінні критерії, індикатори, показники.

Екопідприємництво в галузі транспорту: сутність, принципи. Екологічно-чистий транспорт в реалізації кліматичної політики. Напрями реалізації екопідприємництва в галузі автомобільного, громадського, залізничного транспорт, морського та внутрішньо водного, мультимодальних перевезень і транспортної логістики. Методичні підходи оцінювання ефективності екопідприємництва в галузі транспорту: оцінні критерії, індикатори, показники.

Екопідприємництво в галузі транспорту та розвиток екологічно-чистої мобільності. Екопідприємництво в забезпеченні інноваційного розвитку транспортної галузі України.

Перспективи інтеграції української транспортної системи до Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T).

Література:

1. Проект Постанови Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2025–2027 роках». URL: <https://mtu.gov.ua/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA%201.1.%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf>
2. Проект Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. URL: https://mtu.gov.ua/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_1_2.%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82_%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%97%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf
3. Проект Операційного плану реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року у 2025-2027 роках. URL: https://mtu.gov.ua/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_1_3.%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82_%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%B%D0%B0%D0%BD%D1%83_%D0%9D%D0%A2%D0%A1%D0%A3_%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4_%D0%B4%D0%BE_2030_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text>
5. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
6. Українська кліматична мережа. Звіт про діяльність у 2023 році. <https://ucn.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/%D0%A3%D0%9A%D0%9C-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2023.pdf>
7. Федерація органічного руху України. URL: <https://organic.com.ua/organichne-silskogospodarstvo/>

Тема 7. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

Поняття відходів в екопідприємстві та їх класифікація (офісний папір і картон, пластмаса, скло, метали, специфічні відходи, органічні відходи). Операції з відходами: оброблення, збирання, перевезення, відновлення та видалення відходів. Об'єкт оброблення відходів. Перелік операцій з оброблення відходів. Відновлення відходів (рециклінг). Об'єкт відновлення відходів. Перелік операцій з відновлення відходів. Видалення відходів. Об'єкт видалення відходів. Перелік операцій з видалення відходів.

Управління відходами: сутність, принципи, методи, технології. Операції з управління відходами: управління процесами збирання, перевезення, відновлення та видалення відходів. Оцінювання ефективності управління відходами: критерії, показники.

Екопідприємництво в управлінні відходами. Напрямки розвитку екопідприємництва в управлінні відходами: збір відходів; переробка та вторинна переробка відходів; утилізація відходів.

Державна політика в сфері управління відходами. Закон України «Про управління відходами». Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів».

Література:

1. Закон України «Про управління відходами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
2. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. ПЕРЕЛІК властивостей, що роблять відходи небезпечними. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
4. ПЕРЕЛІК операцій з відновлення відходів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#n943>
5. ПЕРЕЛІК властивостей, що роблять відходи небезпечними. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#n987>
6. Проект Закону України «Про упаковку та відходи упаковки. URL:
7. Реформа стартувала – вступив у дію Закон «Про управління відходами». URL: <https://mepr.gov.ua/reforma-startuvала-vstupyv-u-diyu-zakon-pro-upravlinnya-vidhodamy/>
8. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
9. Українська кліматична мережа. Звіт про діяльність у 2023 році. URL: <https://ucn.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/%D0%A3%D0%9A%D0%9C-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2023.pdf>
10. Федерація органічного руху України. URL: <https://organic.com.ua/organichne-silskogospodarstvo/>

Тема 8. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Екологічний («зелений») туризм як вид сучасного туризму. Місія, візія, цінності екологічного туризму. Види екологічного туризму: агротуризм; рекреаційний; культурний; туризм на природних територіях.

Екологічний туристичний продукт: сутність і параметри. Супутні туристичні послуги та товари в екологічному туризмі. Просування екологічного туристичного продукту: суть та заходи.

Суб'єкти екопідприємництва у сфері екологічного туризму: 1) зі статусом юридичної особи (туроператори та туристичні агенти); 2) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності; 3) фахівці туристичного супроводу (гиди-перекладачі, екскурсоводи, спортивні інструктори, провідники); 4) фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності.

Екопідприємництво у сфері рекреаційного туризму: сутність, мета та завдання. Види рекреаційного туризму: курортно-оздоровчий; прогулянковий; прийняття повітряних/сонячних ванн; купання тощо. Потенціал рекреаційного туризму в Україні. Рекреаційний туризм як перспективний напрям екопідприємництва в Україні після війни.

Державна політика в сфері екологічного туризму. Закон України «Про туризм».

Пріоритетні напрями екопідприємництва у сфері «зеленого» туризму в Україні. Співпраця України з Європейським Союзом у сфері розвитку туризму.

Література:

1. Безугла Л.С., Ігнат'єва С.Є., Нікітін Ю.М. Внесок ЮНЕСКО у розвиток туризму в Україні та країнах Європейського Союзу. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-67>
2. Екотуризм в Україні – тренд наступного десятиліття. URL: <https://compass-tour.com.ua/?m0prm=2&show=974#>
3. Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
5. Спілка сільського зеленого туризму України. URL: <https://greentour.com.ua/>
6. Українська кліматична мережа. Звіт про діяльність у 2023 році. URL: <https://ucn.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/%D0%A3%D0%9A%D0%9C-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2023.pdf>

[%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2023.pdf](#)

7. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

8. Як може змінитися туристичний потік після вступу України до ЄС. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/12/12/707617/>

Тема 9. ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОЗИТИВНОГО ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Якість та її забезпечення в екопідприємництва. Стандартизація: поняття і види (національна, регіональна, міжнародна). Об'єкти стандартизації. Державна політика України у сфері стандартизації. Національний орган стандартизації ДП УКРНДНЦ (UAS). Технічні комітети стандартизації як форма співробітництва юридичних та фізичних осіб. Інститут стандартизації: склад та функції. Програма робіт з національної стандартизації.

Міжнародна неурядова організація в галузі стандартизації ISO (International Organization for Standardization). Основні напрями діяльності ISO. Екологічні аспекти в діяльності ISO. Технічний комітет ISO/TC 207 «Екологічне управління» (Environmental management). Системи екологічного управління ISO/TC 207/SC 1–7 (Environmental management systems). Національний класифікатор НК 004:2020: сутність та об'єкти класифікування.

Стандартизація як елемент екологічного управління: поняття, методи, об'єкти і суб'єкти. Принципи стандартизації. Системи стандартів ISO. Концепція «Плануй-Виконуй-Перевіряй-Дій» («Plan-Do-Check-Act» (PDCA). Стандарт ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління»: мета, структура, термінологія, вимоги. Життєвий цикл: поняття, стадії. Ризики та можливості: сутність, межі вимірювання. Стандарт ISO 14001:2015 та переваги системи екологічного управління.

Екологічна політика суб'єкта екопідприємництва: сутність, цілі та основні зобов'язання (охорони довкілля; виконання обов'язкових для дотримання відповідності вимог організації; постійного поліпшування системи екологічного управління для підвищення екологічної дієвості). Впровадження системи екологічного управління (СЕУ) в діяльності суб'єкта екопідприємництва: стадії реалізації СЕУ. Вимоги до екологічної політики: «відповідність призначеності та контексту організації, зокрема характеру, масштабу та впливам на довкілля її дій, продукції та послуг»; «основа для встановлення екологічних цілей»; «наявність зобов'язань щодо охорони довкілля»; «наявність зобов'язань організації виконувати її обов'язки для дотримання відповідності вимоги»; «наявність зобов'язань щодо постійного поліпшування системи екологічного управління для підвищення екологічної дієвості». Оцінювання ризиків та можливостей: методики ідентифікації, аналізу, оцінювання (напр., мозковий штурм, SWOT-аналіз). Екологічна політика: визначення екологічних аспектів та оцінювання їх впливу на довкілля. Прямі та непрямі екологічні аспекти. Інформаційний аспект побудови та реалізації екологічної політики: обов'язкова задокументована інформація згідно Стандарту ISO 14001:2015. Виробничий аспект реалізації екологічної політики: оперативне планування та контроль поточної діяльності. Аналітичний аспект реалізації екологічної політики: 1) моніторинг, вимірювання, аналізування та оцінювання; 2) оцінювання дотримання відповідності; 3) внутрішній аудит; 4) аналізування системи управління. Екологічний звіт та аудит: сутність, методи проведення, вимоги щодо оприлюднення. Напрями покращення екологічної політики суб'єкта екопідприємництва.

Література:

1. Національний орган стандартизації ДП УКРНДНЦ (UAS). URL: <https://uas.gov.ua/>

2. Національний класифікатор НК 004:2020. URL: <https://drive.google.com/file/d/1zOdsiQQsGoTz34Fli5RKqpbCfqB5U1Ob/view>

3. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. «Про затвердження національного класифікатора НК 004:2020 та скасування державного класифікатора ДК 004:2008». URL:

https://drive.google.com/file/d/1s7v3SGPrXO4QoWYRU-sDE_aS7S7InFzY/view

4. Проект «Підтримка національного органу стандартизації України у створенні інфраструктури перекладу стандартів з використанням ефективних мовних технологій та рішень для автоматичного перекладу». URL: <https://uas.gov.ua/list/2055>

5. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.

6. Телюра Н. О. Основи екологічного підприємництва : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 183 – Технології захисту навколишнього середовища) / Н. О. Телюра ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 52 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/61902/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D1%80%D0%B0%2C%2021%D0%9B%2C%202022%2C%20pdf.pdf>

7. ISO/TC 207. Environmental management. URL: <https://www.iso.org/committee/54808.html>

8. Standards ISO. URL: <https://www.iso.org/standards.html>

9. Standards ISO 14001:2015. Environmental management systems. URL: <https://www.iso.org/standard/60857.html>

10. Standards ISO 9001:2015. Quality management systems. URL: <https://www.iso.org/standard/62085.html>

11. ISO/TC 207. Environmental management. Sectors. URL: <https://www.iso.org/standards.html>

Тема 10. ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЙНІ ПРОЕКТИ

Екологічні інновації у вирішення сучасних глобальних проблем: кліматичних змін, збереження довкілля; раціонального використання ресурсів, управління відходами тощо. Інноваційність як чинник економічного зростання в екопідприємстві. Закон України «Про інноваційну діяльність». Правове трактування «екологічних інновацій як видів діяльності, спрямованих на поліпшення екологічних аспектів виробничої діяльності та екологічних характеристик продукції». Детермінанти екологічних інновацій. Функції екологічних інновацій. Поняття і класифікація екологічних інновацій. Продуктові, процесові та соціально-економічні (методи управління) екологічні інновації. Екологічні інновації як кінцевий результат інноваційної діяльності в екопідприємстві. Екологічні інновації в циркулярній економіці. Секторний зріз застосування екологічних інновацій. Дифузія екологічних інновацій. Екологічні інновації та екологічні дослідження: термінологічне трактування українського законодавства.

Екологічні інновації в «озелененні» підприємницької діяльності та мінімізації екологічних ризиків для навколишнього середовища. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на охорону навколишнього природного середовища». Державна допомога на захист навколишнього середовища: сутність, критерії. Екологічні інновації в Стратегічних пріоритетних напрямках інноваційної діяльності в Україні.

Поняття, класифікація і характеристики інноваційних екологічних проектів. Інноваційний екологічний проект як об'єкт управління. Об'єкти інноваційного екологічного проекту. Результати інноваційного екологічного проекту: об'єкти інтелектуальної власності, органічна продукція, екологічно чисті товари/послуги, нові ресурсозберігаючі технології (водозбереження, енергозбереження), природоохоронні технології (очищення викидів і скидів). Техніко-економічне обґрунтування інноваційних екологічних проектів. Методичні підходи в оцінюванні ефективності інноваційних екологічних проектів: економічна, екологічна, соціальна. Чиста приведена вартість NPV, (Net Present Value). Рентабельність інвестицій PI (Profitability Index). Внутрішня норма прибутку IRR (Internal Rate of Return).

Перспективи впровадження екологічних інновацій.

Література:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
3. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>
4. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. – К.: УкрІНТЕІ, 2023. – 94 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhni.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf>
5. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2023 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. – К.: УкрІНТЕІ, 2024. – 108 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/informatsiyno-analitychni/2024/05.08.2024/Naukovo-analitychna.dopovid-Naukova.naukovo-tekhnichna.ta.innovatsiyna.diyalnist.v.Ukrayini.u.2023.rotsi-05.08.2024.pdf>
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-2021-%D0%BF#Text>
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
8. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
9. Комчатних О.В. Екологічні інновації як інструмент сталого розвитку транспортних підприємств. *Економічний простір*. № 171. 2021. URL: <https://prostr.dp.ua/index.php/journal/article/view/916/887>
10. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
11. USAID . Економічний розвиток. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
12. USAID from the American people. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>

Тема 11. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Державне регулювання розвитку екопідприємництва: поняття, принципи (системності, комплексності, науковості, збалансованості) та методи (економічні, адміністративні, правові) реалізації. Функції державного регулювання розвитку екопідприємництва. Інструменти реалізації державної політики щодо «озеленення» підприємницької діяльності: 1) фінансова політика («зелені» фінанси, «зелені» податки); 2) кредитна-політика («зелені» тарифи при кредитуванні); 3) економічна політика («зелені» державні закупівлі); 4) кліматична політика (квоти на викиди парникових газів); 5) інноваційна політика («зелені» патенти).

Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 р.: сутність, завдання, напрями реалізації. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 р.: сутність, завдання, напрями реалізації. Законодавчі засади та інституційне забезпечення Стратегії низьковуглецевого розвитку України. Державне регулювання розвитку циркулярної економіки в Україні. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». Державне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища: законодавчо-нормативна база України. Державна екологічна політика України: сутність, мета та засади реалізації. Інструменти реалізації державної екологічної політики. Цілі та завдання державної екологічної політики. Етапи реалізації та очікувані результати державної екологічної політики України. Методичні підходи в оцінюванні реалізації державної екологічної політики: оцінні показники та їхні цільові значення. Екологічна складова державного планування та регулювання господарської діяльності в Україні. Державне регулювання екологічної модернізації промислових підприємств в Україні. Державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в Україні.

Суб'єкти природної монополії. Закон України «Про природні монополії».

Податковий Кодекс України. Екологічний податок як обов'язковий платіж, що сплачується з фактичних обсягів різних викидів, скидів, розміщення відходів у довкіллі. Об'єкти, які підлягають оподаткуванню екологічним податком в Україні: 1) обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; 2) обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти; 3) обсяги та види (класи) розміщених відходів; 4) обсяги та категорія радіоактивних відходів, що утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання; 5) обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій). Ставки екологічного податку в Україні. Податкова Декларація з екологічного податку. Підприємство як стаціонарне джерело забруднення.

Екологічна політика України під час військового стану. Плани відновлення України: очікувані результати 2023–2032 рр. Національні програми для відновлення України. Екологічні ризики та запобігання катастроф техногенного та екологічного характеру. Державна політика у сфері органічного виробництва: сутність, принципи, напрями реалізації. Державне регулювання у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Імплементація міжнародних угод в частині «озеленення» підприємницької діяльності та її державного регулювання в Україні. Адаптація національного законодавства України до Директив і Регламентів ЄС у галузі екологічної політики. Реалізація ініціативи ЄС «Ukraine Facility»: плани та інструменти. «Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 р.» «Рамкова Угода між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування Союзу для України згідно з інструментом «Ukraine Facility». Міністерство економіки України. Державна політика у сфері стандартизації. Регуляторна діяльність у сфері стандартизації. Державне регулювання у торговельній та економічній сферах. Імплементація Угоди про асоціацію в торговельній та економічній сферах.

Література:

1. Державне Агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://saee.gov.ua/uk>
2. Екологічні податки в Україні. URL: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes>
3. Директиви 2010/75/ЄС про промислове забруднення (комплексне запобігання і контроль за забруднення). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%202010_75_%D0%84%D0%A1.pdf
4. Жарова Л. В., Какутич Є. Ю., Хлобистов Є. В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємства: теорія, організація, управління : монографія / ред. Б. М. Данилишин. Київ : Унів. книгар., 2023. 240 с
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
6. Закон України «Про природні монополії». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>
7. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
8. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
9. Імплементація Угоди про асоціацію в торговельній та економічній сферах. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=f1bdcc6c-abc8-46dc-9648-ed56b2fcea1c&tag=ImplementatsiiaUgodiProAsotsiatsiiuMizhUkrainoiuTas>
10. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>
11. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
12. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 р. URL: https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/LEDS_ua_last.pdf
13. Міністерство економіки України. Реалізація ініціативи ЄС «Ukraine Facility». URL: <https://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=5a74cd67-dee8-4adf-a880->

9579eaf8c188&tag=RealizatsiiaInitsiativisukraineFacility

14. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/>
15. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. <https://mepr.gov.ua/>
16. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 р. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/zmina-klimatu/pom-yakshennya-zminy-klimatu/strategiya-nyzkovugletseвого-rozvytku-ukrayiny-do-2050-roku/>
17. Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 р. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=76f559ff-4fc5-4441-b73a-1ff1a5b781cf&tag=NatsionalniiPlanZEnergetikiTaKlimatuNaPeriodDo2030-Roku>
18. Низьковуглецевий тренд. URL: <https://svit.kpi.ua/2022/04/13/%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B9-%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4/>
19. Плани відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>
20. План України. Реалізація ініціативи ЄС «Ukraine Facility». URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=8f36a2d9-9611-4bff-8fa9-474da62bd28d&tag=PlanUkraini>
21. Податковий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
22. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>
23. Рамкова Угода між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування Союзу для України згідно з інструментом «Ukraine Facility». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-24#Text
24. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1803-2021-%D1%80#Text>
25. Удосконалення законодавчих і регуляторних умов розвитку «зелених» енергетичних спільнот в Україні. URL: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/racse-improvement-legislative-regulatory-conditions-development-green-energy-communities-in-ukraine-ukr.pdf>
26. Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

Тема 12. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВА

Сутність ефективності екологічного підприємництва. Види ефективності екологічного підприємництва: абсолютна і порівняльна. Методичні підходи в оцінюванні ефективності екопідприємництва.

Економічна ефективність екопідприємництва (рентабельність). Економічна сутність і показники рентабельності в екологічно-збалансованій підприємницькій діяльності. Критерії економічної ефективності екопідприємництва (тах прибутку). Рентабельність екологічно-збалансованого виробництва: поняття і методика розрахунку. Рентабельність природоохоронних заходів. Рентабельність органічного виробництва. Рентабельність органічної продукції: поняття і методика розрахунку. Рентабельність «зелених» інвестицій (ROI): поняття і методика розрахунку. Економічні результати екологічно-збалансованої підприємницької діяльності. Методика розрахунку показників результативності екопідприємництва: дохід від реалізації екологічних товарів/органічної продукції; чистий дохід від реалізації екологічних товарів/органічної продукції; прибуток; чистий прибуток.

Екологічна ефективність екопідприємництва. Методичні підходи в оцінюванні екологічної ефективності екопідприємництва: оцінні критерії, індикатори, показники. Критерії екологічної ефективності екопідприємництва (мін економічних збитків навколишньому середовищу, мін негативного впливу на довкілля, тах «екологічного» прибутку). Індикатори ефективності екопідприємництва: 1) екологічної продуктивності (вуглецева продуктивність,

енергетична продуктивність); 2) ресурсної продуктивності (матеріальна продуктивність, водна продуктивність, відходопродуктивність).

Соціальна ефективність екопідприємництва. Методичні підходи в оцінюванні соціальної ефективності екопідприємництва: оцінні критерії, індикатори, показники. Критерії соціальної ефективності екопідприємництва (max рівня якості життя). Індикатори екологічних аспектів якості життя (рівень забруднення повітря, середня тривалість життя, «зелені» робочі місця).

Література:

1. Державне Агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://saee.gov.ua/uk>
2. Екологічні податки в Україні. URL: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes>
3. Жарова Л. В., Какутич Є. Ю., Хлобистов Є. В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління : монографія / ред. Б. М. Данилишин. Київ : Унів. книгар., 2023. 240 с
4. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
5. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні: навч. посіб. URL: <https://dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf>
6. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.

Тема 13. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В ЄС ТА РОЗВИТОК ЕКСПОРТУ

Законодавство ЄС в сфері довкілля: Директиви, Регламенти та рішення. Процедура ухвалення законодавчих актів в ЄС: Європейський парламент, Рада Європи та Європейська Комісія. Звичайна законодавча процедура. Спеціальна законодавча процедура.

Циркулярна економіка: досвід ЄС. Побудова економіки замкнутого циклу: цілі і план досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. в ЄС(CEAP). Європейська «зелена» угода (European Green Deal). Хімічна стратегія ЄС (Chemical Strategy). Промислова стратегія ЄС (Industrial Strategy). Європейська програма оборонної промисловості (EDIP). Європейська програма оборонної промисловості (EDIP) як складова оборонно-промислової стратегії ЄС: можливості військової підтримки України шляхом своєчасних поставок оборонної продукції. Законодавча підтримка – майбутнє оборони ЄС. (EDIP. The Future of Defence). Розвиток співпраці Україна-ЄС в галузі оборонної промисловості: можливості для українського підприємництва. Текстильна стратегія ЄС (Textiles Strategy). Пластикова стратегія ЄС (Plastics Strategy); поводження з пластиком в циркулярній економіці. План дій з нульового забруднення ЄС (Zero pollution action plan). Система моніторингу економіки замкнутого циклу в ЄС: оцінні критерії і показники

Європейська політика сусідства для України. План дій Україна – ЄС. План дій Ради Європи для України. Офіс Ради Європи в Україні. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 рр.: напрями та заходи співпраці. «Зелена» економіка та Європейська політика сусідства. Екологічне партнерство Україна-ЄС: цілі та завдання, напрями та перспективи співпраці. Цінності екологічного партнерства. Платформи екологічного партнерства ЄС. Стратегія низьковуглицевого розвитку. Перспективи розвитку партнерства Україна-ЄС у сфері довкілля.

Розвиток експорту української екопродукції/послуги на ринки ЄС. Стратегії та моделі експорту на ринок ЄС. Оцінювання відповідності продукції/послуги до експорту. Пошук потенційних експортних ринків для української екопродукції/послуги. Україна на шляху до ЄС: імплементація Угоди про асоціацію в торговельній та економічній сферах.

Література:

1. Директиви 2010/75/ЄС про промислове забруднення (комплексне запобігання і контроль за забрудненням). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEI/%202010_75_%D0%84%D0%A1.pdf
2. ЄС прийняв План дій з нульового забруднення. URL:

<https://www.dossier.org.ua/news/zero-pollution-plan/>

3. ЄС прийняв амбітний план щодо зменшення забруднення довкілля. URL:

<https://greentransform.org.ua/yes-pryjnyav-ambitnyi-plan-shhodo-zmenshennya-zabrudnennya/>

4. ЄС встановив нові стандарти якості повітря. URL: <https://greentransform.org.ua/yes-vstanovyv-novi-standarty-yakosti-povitrya/>

5. ЄС представив свою першу обороно-промислову стратегію. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yes-predstavyyv-svoyu-pershu-oboronno-promyslovu-strategiyu/>

6. Єврокомісія запропонувала зміни у регулюванні текстильної промисловості та індустрії моди для переходу виробництва на циркулярні моделі. URL: <https://www.dossier.org.ua/news/eu-changes-of-textile-industry-regulation/>

7. Законодавча процедура в ЄС. Спеціальна серія «Що треба готуючись до вступу в ЄС». URL: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/racse-legislative-procedure-in-the-eu-ukr.pdf>

8. «Зелена» угода – EU for Ukraine. URL: <https://eu4ukraine.eu/greengeal-ua>

9. «Зелена» трансформація України. Інформаційний ресурс про Європейський зелений курс і Україну. URL: <https://greentransform.org.ua/doslidnyky-vyvchyly-pytannya-polityky-zelenoyi-infrastruktury-u-shvetsiyi/>

10. «Зелена» трансформація України. Законодавчі акти в ЄС та Україні у сферах ЄЗК. URL: <https://greentransform.org.ua/types-of-materials/legislation/>

11. Імплементация Угоди про асоціацію в торговельній та економічній сферах. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=f1bdcc6c-abc8-46dc-9648-ed56b2fcea1c&tag=ImplementatsiiaUgodiProAsotsiatsiiuMizhUkrainoiuTas>

12. Нова промислова стратегія ЄС: можливості для України. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/09/dixi_pb_industrial-strategy_ukr_full_3.pdf

13. Моніторинг процесу вступу України в ЄС у частині довкілля та зміни клімату. URL: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/racse-monitoring-report-%E2%84%962-august-2024-ukr.pdf>

14. Новий етап співпраці оборонних індустрій України та Європи: що передбачає Європейська оборонно-промислова стратегія. URL: https://biz.ligazakon.net/news/226122_noviy-etap-spvprats-oboronnikh-ndustry-ukrani-ta-vropi-shcho-peredbacha-vropeyska-oboronno-promislova-strategiya

15. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні: навч. посіб. URL: <https://dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf>

16. План дій Україна-ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text

17. План дій Ради Європи для України. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/plani-dij-radi-yevropi-dlya-ukrayini>

18. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 рр.: Керівний комітет оцінює перший рік його реалізації. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/council-of-europe-action-plan-for-ukraine-2023-2026-steering-committee-assesses-the-first-year-of-its-implementation>

19. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». URL: <https://rac.org.ua/>

7. Собко О.М., Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.

20. Телюра Н. О. Основи екологічного підприємництва : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 183 – Технології захисту навколишнього середовища) / Н. О. Телюра ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 52 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/61902/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D1%80%D0%B0%2C%2021%D0%9B%2C%202022%2C%20pdf.pdf>

21. Хімічна стратегія ЄС. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/8%20Tree%20Chemical%20Strategy%204%20final%20text_297x210mm_4%2B4_web_180822.pdf

22. Центр підтримки підприємців Дія. Бізнес. Освітня платформа центру. URL: <https://ternopil-diiia-business.com.ua/>

23. Circular Economy action plan. URL: <https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular->

[economy-action-plan_en](#)

24. EDIP. The Future of Defence. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/edip-future-defence_en

25. EU Textiles Strategy. Виклики для українських виробників. URL: <https://ktex.com.ua/ua/eu-textile-strategy-2030-vyklyky-dlya-ukrayinskyh-vyrobnykiv/>

26. EU Textiles Strategy for Sustainable and Circular textiles. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/textiles-strategy_en

27. EU Plastics Strategy. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/plastics-strategy_en

28. Plastics Strategy EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1516265440535&uri=COM:2018:28:FIN>

29. European Electricity Review 2023. URL: <https://ember-climate.org/insights/research/european-electricity-review-2023/>

30. EU Biodiversity Strategy for 2030. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en

31. EU Green Infrastructure. URL: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/green-infrastructure_en

32. Green Infrastructure Strategy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52013DC0249>

33. Report of Natural Capital Accounting in the European Union. URL: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/b111c03a-b833-4c3e-954d-569897ea5f20/details?download=true>

34. Towards a Strategy on Climate, Biodiversity and Ecosystem Services. URL: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/2f4d58b6-3901-467f-a8be-b2da998cb4b1/details?download=true/>

35. Communication from the Commission to the European Parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions a new Circular Economy Action Plan For a cleaner and more competitive Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN>

Тема 14. ГРАНТИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ «ЗЕЛЕНИХ» ІННОВАЦІЙ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Грантовий менеджмент в підтримці розвитку екопідприємництва. Грантодавці та грантові програми. Переваги грантового фінансування розвитку екопідприємництва.

Грантові програми та проекти в сфері «зелених» інновацій. Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка»: завдання та особливості фінансування. Донори Програми (Уряд США). Вимоги до грантоотримувачів. Критерії відбору грантоотримувачів. Сфера діяльності грантоотримувача. Аплікаційна форма: складові та вимоги до оформлення. Терміни складання заявок. Бізнес-план для подачі заявки на грант.

Грантові програми та проекти в сфері підтримки міжнародного співробітництва. Проект GEMSTONE: завдання та особливості фінансування. Донори Програми. Вимоги до грантоотримувачів (малі та середні підприємства (інноваційні виробничі компанії для подолання викликів «зеленого» виробництва). Критерії відбору грантоотримувачів. Сфера діяльності грантоотримувача: авіація/оборона, енергетика, мобільність, сільське господарство/агрохарчування і матеріали. Величина гранту (1500 Євро). Аплікаційна форма: складові та вимоги до оформлення (авторизація на платформі: <https://clustersubmissionplatform.eu/login/>). Терміни складання заявок. Бізнес-план для подачі заявки на грант.

Література:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
3. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-2021-%D0%BF#Text>
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
6. Сайт Дія. Бізнес Тернопіль – центр підтримки підприємців. URL: <https://business.diia.gov.ua/ternopil>
8. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
7. Телюра Н. О. Основи екологічного підприємництва : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 183 – Технології захисту навколишнього середовища) / Н. О. Телюра ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 52 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/61902/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D1%80%D0%B0%2C%2021%D0%9B%2C%202022%2C%20pdf.pdf>
8. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
9. USAID Економічний розвиток. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
10. USAID from the American people. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
11. Грант для підтримки зелених інновацій та міжнародного співробітництва. URL: https://business.diia.gov.ua/finance/grant_dlya_idtrimki_zelenih_innovaciya_ta_mizhnarodnogo-spivrobitnictva

Тема 15. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В ЕКОЛОГІЧНІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Екопідприємництво в умовах сучасних викликів. Вплив війни в Україні на екологічну складову організації підприємницької діяльності. Екопідприємництво як перспективний напрям розвитку українського бізнесу після війни. Екологічна відбудова України: українські можливості для «зеленого» економічного зростання.

Екологічна відбудова українських міст: можливості та перспективні напрями. Принципи екологічної відбудови міст: центричності, стійкості, життєздатності та циркулярної економічної енергонезалежності. Екопідприємництво в концепції «розумного» міста.

Енергоефективне відновлення. Будівництво з нульовим енергоспоживанням (Nearly-zero energy buildings, NZEB будівлі): енергоспоживання і джерело енергії; мінімізація витрат енергії для опалення, застосування сонячних панелей, мінімізація витрат енергії для споживання (застосування ефективних інженерних систем), розбудова «розумних» мереж. Оцінні показники NZEB: клас енергоефективності; обсяги споживання первинної енергії; частка енергії, виробленої з ВДЕ; теплотехнічні характеристики огорожувальних конструкцій та теплопровідних включень; герметичність оболонки будівлі; наявності сонячних теплових або електричних панелей, сонцезахисних пристроїв, систем вентиляції з рекуперацією тепла; ефективність управління інженерними системами). Державна політика щодо підтримки проєктів з енергоефективності та відновлюваної енергетики: Програма «ГрінДім»; Урядова програма для приватних домогосподарств; кредитна програма «5-7-9» на купівлю сонячних панелей, інверторів, накопичувачів та супутнього обладнання для ОСББ, ЖБК та бізнесу.

Екологічна відбудова транспортної інфраструктури України. Цифрова система управління відбудовою транспортної інфраструктури України. Екопідприємництво в сфері розвитку «зеленого» транспорту.

Література:

1. Екорішення. URL: <https://rubryka.com/category/ecorishennya/>
2. Екологічна відбудова міст: як підготуватися до відновлення. URL: <https://rubryka.com/article/ecological-principles-of-reconstruction/>
3. Міністерство інфраструктури разом з RISE Ukraine і Укравтодором створює цифрову систему управління транспортною відбудовою. URL: <https://www.rise.org.ua/blog-ua/ministerstvo-infrastrukturi-razom-z-rise-ukraine-i-ukravtodorom-stvoryuie-cifrovu-sistemu-upravlinnya-transportnoyu-vidbudovoyu>
4. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року. URL: https://mtu.gov.ua/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_1_2_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82_%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%97%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf
5. Програма «ГрінДім»: URL: <https://eefund.org.ua/greendim/>
9. Собко О.М., Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.
6. Українська кліматична мережа. Звіт про діяльність у 2023 році. <https://ucn.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/%D0%A3%D0%9A%D0%9C-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2023.pdf>
7. Урядова програма для приватних домогосподарств: URL: <https://mev.gov.ua/novyna/v-ukrayini-pochaly-pratsyuvaty-finansovi-prohramy-dlya-pidvyshchennya-enerhonezalezhnosti>

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО»

(денна форма навчання)

РОЗДІЛ, ТЕМА	Кількість годин					
	Лекції	Прак-тичні заняття	Само-стійна робота	Інд. робота	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1						
Теоретичні засади екологічного підприємництва						
1. Підприємництво в концепції гармонійного (сталого) розвитку економіки	2	2	2	2		тести, опитування, обговорення
2. «Зелена» економіка та доктрина «зеленого» зростання	2	2	2			тести, опитування, обговорення
3. Ринкове середовище екопідприємництва	2	2	2			тести, опитування, обговорення
4. Екопідприємництво як основа господарювання в «зеленій» економіці	2	2	2			тести, опитування, обговорення
5. Екопідприємництво в агропромисловому секторі	2	2	4			обговорення
6. Екопідприємництво в інфраструктурних галузях	2	2	2			опитування, обговорення
7. Екопідприємництво в сфері управління відходами	2	2	2			опитування, обговорення
8. Екопідприємництво в галузі туризму	2	2	2			опитування, обговорення
Змістовий модуль 2						
Інноваційність та ефективність екопідприємництва						
9.Екологічний менеджмент в забезпеченні позитивного впливу на довкілля	2	2	8	2		опитування, обговорення
10. Екологічні інновації та екологічні інноваційні проекти	2	2	10		8	тести, опитування, обговорення
11.Державне регулювання «озеленення» підприємницької діяльності	2	2	8			опитування, обговорення
12. Ефективність екопідприємництва	2	2	10			тести, задачі
13. Екопідприємництво в ЄС та розвиток експорту	2	2	8			опитування, обговорення
14. Гранти в сфері «зелених» інновацій та міжнародного співробітництва	2	2	8			підготовка грантових заявок
15. Екопідприємництво в екологічній відбудові України після війни	2	2	8			обговорення
РАЗОМ	30	30	78	4	8	—

(заочна форма навчання)

РОЗДІЛ, ТЕМА	Кількість годин			
	Лекції	Прак-тичні заняття	Само-стійна робота	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1				
Теоретичні засади екологічного підприємництва				
1. Підприємництво в концепції гармонійного (сталого) розвитку економіки	0,5	0,25	6	тести, опитування, обговорення
2. «Зелена» економіка та доктрина «зеленого» зростання	0,5	0,25	6	тести, опитування, обговорення
3. Ринкове середовище екопідприємництва	0,5	0,25	6	тести, опитування, обговорення
4. Екопідприємництво як основа господарювання в «зеленій» економіці	0,5	0,25	6	тести, опитування, обговорення
5. Екопідприємництво в агропромисловому секторі	0,5	0,25	6	обговорення
6. Екопідприємництво в інфраструктурних галузях	0,5	0,25	6	опитування, обговорення
7. Екопідприємництво в сфері управління відходами	0,5	0,25	6	опитування, обговорення
8. Екопідприємництво в галузі туризму	0,5	0,25	6	опитування, обговорення
Змістовий модуль 2				
Інноваційність та ефективність екопідприємництва				
9. Екологічний менеджмент в забезпеченні позитивного впливу на довкілля	0,5	0,25	12	опитування, обговорення
10. Екологічні інновації та екологічні інноваційні проекти	0,5	0,25	15	тести, опитування, обговорення
11. Державне регулювання «озеленення» підприємницької діяльності	0,5	0,25	12	опитування, обговорення
12. Ефективність екопідприємництва	0,5	0,25	15	тести, задачі
13. Екопідприємництво в ЄС та розвиток експорту	0,5	0,25	12	опитування, обговорення
14. Гранти в сфері «зелених» інновацій та міжнародного співробітництва	0,5	0,5	12	підготовка грантових заявок
15. Екопідприємництво в екологічній відбудові України після війни	1	0,25	12	обговорення
РАЗОМ	8	4	138	–

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема. ПІДПРИЄМНИЦТВО В КОНЦЕПЦІЇ ГАРМОНІЙНОГО (СТАЛОГО) РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

***Мета:** засвоїти теоретичні аспекти концепції сталого розвитку та її екологічної складової, цілі сталого розвитку; освоїти організаційні засади функціонування підприємництва у економіці сталого розвитку; опанувати методичні підходи в моніторингу цілей сталого розвитку*

Питання для підготовки

1. Глобальні економічні кризи: поняття та причини виникнення.
2. Кліматична нейтральність: поняття і порядок забезпечення.
3. Концепція гармонійного (сталого) розвитку економіки: основні положення та складові.
4. Цілі гармонійного (сталого) розвитку: склад та характеристика.
5. Правове забезпечення реалізації Цілей гармонійного (сталого) розвитку в Україні.
6. Методичні підходи моніторингу реалізації Цілей гармонійного (сталого) розвитку.
7. Підприємництво в економіці гармонійного (сталого) розвитку: вектори змін.

Практичне заняття № 2

Тема. «ЗЕЛЕНА» ЕКОНОМІКА ТА ДОКТРИНА «ЗЕЛЕНОГО» ЗРОСТАННЯ

***Мета:** засвоїти теоретичні засади «зеленої» економіки, цілі, завдання та принципи її функціонування; вивчити законодавчо-нормативну базу регулювання «зеленої» економіки; засвоїти методичні підходи в оцінюванні «зеленої» економіки*

Питання для підготовки

1. «Зелена» економіка: завдання і цільові напрями розвитку.
2. Принципи функціонування «зеленої» економіки.
3. «Зелена» економіка та теорія інновацій.
4. Методичні підходи в оцінюванні стану і тенденцій розвитку «зеленої» економіки.
5. Методологічний підхід Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в частині індикаторів «зеленого» зростання.
6. Методологічний підхід оцінювання «зеленої» економіки Глобального партнерства з обліку багатства та оцінки екосистемних послуг.
7. Глобальний індекс екологічно чистих інновацій.
8. Національна система еколого-економічного обліку (SEEA-Україна).
9. Національна політика «зеленого» зростання в Україні.
10. Гармонізація досвіду ЄС в сфері розбудови «зеленої» економіки в Україні.

Практичне заняття № 3

Тема. РИНКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВА

***Мета:** засвоїти теоретичні засади функціонування ринкової інфраструктури «зеленої» економіки, цілі, завдання та інституційне забезпечення; вивчити законодавчо-нормативну базу регулювання «зеленої» економіки; вивчити досвід ЄС в частині функціонування «Європейського» зеленого курсу*

Питання для підготовки

1. Підприємництво як економічна категорія.
2. Підприємництво в ретроспективі: від аграрного до екологічного.
3. Ринкова інфраструктура «зеленої» економіки: макрорівень.
4. Ринкова інфраструктура «зеленої» економіки: мезорівень.
5. Об'єкти «зеленої» інфраструктури.
6. Ринок екологічної продукції: суб'єкти.
7. Інфраструктура ринку органічної продукції.
8. Європейський зелений курс.
9. Перспективні напрями розвитку «зеленої» інфраструктури в Україні.

Практичне заняття № 4

Тема. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ В «ЗЕЛЕНІЙ» ЕКОНОМІЦІ

Мета: засвоїти теоретичні засади функціонування екопідприємництва як виду господарювання; об'єкти та суб'єкти екопідприємництва; цілі, завдання, ознаки та функції екопідприємництва; вивчити основи функціонування ринку екологічної продукції; знати класифікаційні підходи в типологізації екологічної продукції; опанувати систему екологічного управління в екопідприємстві

Питання для підготовки

1. Екопідприємництво: сутність, ознаки, завдання, цілі.
2. Функції екологічно-зорієнтованої підприємницької діяльності.
3. Типологізація екопідприємництва: поняття і класифікаційні підходи.
4. Об'єкти екопідприємництва.
5. Ринок екологічної продукції: попит та пропозиція.
6. Суб'єкти ринку екопродукції.
7. Поняття і класифікація екологічної продукції.
8. Система екологічного управління в екопідприємстві.
9. Управління життєвим циклом продукції в екопідприємстві (LCM).
10. Поняття, функції та завдання «зеленої» корпоративної культури.

Практичне заняття № 5

Тема. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРОПРОМИСЛОВОМУ СЕКТОРІ

Мета: засвоїти теоретико-організаційні основи здійснення екопідприємництва в агропромисловому секторі; цілі, завдання, вимоги органічного виробництва; знати критерії віднесення продукції до органічної; опанувати методiku здійснення сертифікації органічних виробництв, екологічної та органічної продукції

Питання для підготовки

1. Органічне виробництво: вимоги, галузі реалізації.
2. Органічна продукція: поняття та критерії віднесення.
3. Сертифікація органічного виробництва: сутність, об'єкти, терміни.
4. Сертифікація обігу органічної продукції: сутність, об'єкти, терміни.
5. Напрями розвитку органічних виробництв в Україні.
6. Екопідприємництво в переробній промисловості: галузеві напрями реалізації.
7. Екологічна продукція: поняття та критерії віднесення.
8. Сертифікація екологічної продукції.
9. Перспективні напрями розвитку екопідприємництва в агропромисловому секторі України.

Практичне заняття № 6

Тема. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В ІНФРАСТРУКТУРНИХ ГАЛУЗЯХ

Мета: засвоїти теоретико-організаційні основи, цілі, завдання, здійснення екопідприємництва в інфраструктурних галузях (енергетика, будівництво, транспорт); знати критерії встановлення «зеленого» тарифу; опанувати методичні підходи оцінювання ефективності екопідприємництва в інфраструктурних галузі

Питання для підготовки

1. Екопідприємництво в галузі відновлюваної енергетики.
2. Технології відновлюваної енергетики.
3. «Зелений» тариф: поняття та критерії встановлення.
4. Методичні підходи оцінювання ефективності екопідприємництва в галузі відновлюваної енергетики: оцінні критерії, індикатори, показники.
5. Екологічне будівництво як напрям екопідприємництва.

6. Методичні підходи оцінювання ефективності екопідприємництва в галузі екологічного будівництва: оцінні критерії, індикатори, показники.
7. Екопідприємництво в галузі транспорту.
8. Методичні підходи оцінювання ефективності екопідприємництва в галузі транспорту: оцінні критерії, індикатори, показники.

Практичне заняття № 7

Тема. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

Мета: засвоїти теоретико-організаційні основи, цілі, завдання здійснення екопідприємництва в сфері управління відходами; знати види операцій з управління відходами; опанувати методичні підходи оцінювання ефективності екопідприємництва в сфері управління відходами

Питання для підготовки

1. Поняття і класифікація відходів в екопідприємництві.
2. Операції з відходами в екопідприємництві: об'єкти та перелік операцій.
3. Поняття, принципи та технології в управлінні відходами в екопідприємництві.
4. Операції з управління відходами.
5. Оцінювання ефективності управління відходами: критерії, показники.
6. Державна політика в сфері управління відходами.

Практичне заняття № 8

Тема. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Мета: засвоїти теоретико-організаційні основи, цілі, завдання здійснення екопідприємництва в галузі туризму; знати сутність екологічного туристичного продукту, супутніх туристичних послуг та товарів в екологічному туризмі; опанувати державну політику в сфері екологічного туризму

Питання для підготовки

1. Екопідприємництво у сфері туризму (екологічний туризм): сутність та основні напрями реалізації.
2. Суб'єкти екопідприємництва у сфері екологічного туризму.
3. Екологічний туристичний продукт: поняття та основні характеристики.
4. Супутні туристичні послуги в екологічному туризмі.
5. Супутні туристичні товари в екологічному туризмі.
6. Екопідприємництво у сфері рекреаційного туризму.
7. Державна політика в сфері екологічного туризму.
8. Перспективні напрями екопідприємництва в галузі туризму в Україні після війни.

Практичне заняття № 9

Тема. ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОЗИТИВНОГО ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Мета: засвоїти теоретико-організаційні та правові основи забезпечення якості в екопідприємстві, особливості стандартизації, її види та об'єкти; знати органи стандартизації на національному та міжнародному рівнях; засвоїти основи формування екологічної політики та систему екологічного управління в екопідприємстві

Питання для підготовки

1. Поняття якості та її забезпечення в екопідприємстві.
2. Поняття, види та об'єкти стандартизації в екопідприємстві.
3. Національний орган стандартизації в Україні: завдання, склад та функції.
4. Міжнародна неурядова організація в галузі стандартизації ISO в частині екологічних аспектів підприємницької діяльності.
5. Системи екологічного управління ISO/TC 207/SC 1–7.
6. Життєвий цикл в СЕУ: поняття, стадії.
7. Ризики та можливості в СЕУ: сутність, межі вимірювання.

8. Екологічна політика суб'єкта екопідприємництва: сутність, цілі та основні зобов'язання.
9. Аналітичний аспект реалізації екологічної політики суб'єкта екопідприємництва.
10. Екологічний звіт та аудит: завдання та порядок проведення.

Практичне заняття № 10

Тема. ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЙНІ ПРОЕКТИ

Мета: засвоїти теоретико-організаційні основи інноваційної діяльності в екопідприємстві; правове забезпечення інноваційної діяльності в екопідприємстві; знати сутність та методику розробки та обґрунтування інноваційних екологічних проєктів; опанувати методичні підходи оцінювання ефективності інноваційних екологічних проєктів

Питання для підготовки

1. Поняття, функції та завдання екологічних інновацій в підприємницькій діяльності.
2. Детермінанти екологічних інновацій.
3. Екологічні інновації в циркулярній економіці.
4. Екологічні інновації в «озелененні» підприємницької діяльності.
5. Правове регулювання інноваційної діяльності в екопідприємстві.
6. Поняття, класифікація і характеристики інноваційних екологічних проєктів.
7. Об'єкти інноваційного екологічного проєкту.
8. Результати інноваційного екологічного проєкту.
9. Методичні підходи в оцінюванні ефективності інноваційних екологічних проєктів: види ефективності.
10. Методичні підходи в оцінюванні ефективності інноваційних екологічних проєктів: оцінні критерії та показники.

Практичне заняття № 11

Тема. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: засвоїти теоретичні основи, принципи, методи, функції та інструменти державного регулювання в екопідприємстві; екологічну політику України під час військового стану; опанувати Стратегію державної екологічної політики України; Національні програми для відновлення України; державну політику в сфері імплементації міжнародних угод в частині «озеленення» підприємницької діяльності в Україні

Питання для підготовки

1. Поняття, принципи та методи державного регулювання розвитку екопідприємництва в Україні.
2. Функції державного регулювання розвитку екопідприємництва.
3. Інструменти державного регулювання розвитку екопідприємництва.
4. Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 р.
5. Екологічний податок в Україні: поняття, ставки. Декларація з екологічного податку в Україні.
6. Екологічна політика України під час військового стану. Плани відновлення України
7. Екологічні ризики: сутність та методи вимірювання.
8. Реалізація ініціативи ЄС «Ukraine Facility»: плани та інструменти.
9. Державна політика у сфері стандартизації.
10. Імплементація Угоди про асоціацію в торговельній та економічній сферах.

Практичне заняття № 12

Тема. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВА

Мета: засвоїти теоретичні основи оцінювання ефективності екологічного підприємництва та її види; знати методика розрахунку показників результативності екопідприємництва; опанувати методичні підходи в оцінюванні видів ефективності екопідприємництва (оцінні критерії, індикатори, показники)

Питання для підготовки

1. Поняття та види ефективності екологічного підприємництва.
2. Економічна ефективність екопідприємництва (рентабельність).
3. Рентабельність екологічно-збалансованого виробництва: поняття і методика розрахунку.
4. Рентабельність природоохоронних заходів.
5. Рентабельність органічного виробництва.
6. Рентабельність органічної продукції: поняття і методика розрахунку.
7. Рентабельність «зелених» інвестицій (ROI): поняття і методика розрахунку.
8. Екологічна ефективність екопідприємництва.
9. Соціальна ефективність екопідприємництва.
10. Методика розрахунку показників результативності екопідприємництва.

Практичне заняття № 13

Тема. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В ЄС ТА РОЗВИТОК ЕКСПОРТУ

Мета: засвоїти теоретико-правові основи організації екопідприємництва та захисту довкілля в ЄС; знати законодавство ЄС в сфері довкілля, вимоги Європейської «зеленої» угоди; опанувати систему моніторингу економіки замкнутого циклу в ЄС; стратегії та моделі експорту на ринок ЄС

Питання для підготовки

1. Циркулярна економіка в ЄС.
2. Законодавство ЄС в сфері довкілля.
3. Європейська «зелена» угода.
4. Система моніторингу економіки замкнутого циклу в ЄС: оцінні критерії і показники.
5. План дій Україна – ЄС.
6. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 рр.
7. Платформи екологічного партнерства ЄС.
8. Стратегія низьковуглицевого розвитку.
9. Розвиток екологічного партнерства Україна-ЄС.
10. Європейська програма оборонної промисловості (EDIP).

Практичне заняття № 14

Тема. ГРАНТИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ «ЗЕЛЕНИХ» ІННОВАЦІЙ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Мета: засвоїти теоретичні основи грантового менеджменту в сфері екопідприємництва; навчитися писати грантові заявки; набути навичок заповнення аплікаційних форм та обґрунтування грантових заявок; опанувати методику пошуку грантових програм та грантових проєктів в сфері «озеленення» підприємницької діяльності

Питання для підготовки

1. Грантове фінансування в підтримці розвитку екопідприємництва.
2. Грантові програми в «озелененні» підприємницької діяльності.
3. Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка».
4. Проєкт GEMSTONE.

Практичне заняття № 15

Тема. ЕКОПІДПРИЄМНИЦТВО В ЕКОЛОГІЧНІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Мета: *засвоїти теоретико-організаційні основи реалізації «зеленого» економічного зростання в Україні після війни в сферах: екологічної відбудови українських міст, енергоефективного відновлення та екологічної відбудови транспортної інфраструктури України*

Питання для підготовки

1. Екопідприємництво в екологічній відбудові України.
2. Екологічна відбудова України: перспективи та напрями реалізації підприємницьких ініціатив.
3. Екологічна відбудова українських міст. Екопідприємництво в концепції «розумного» міста.
4. Енергоефективне відновлення.
5. Державна політика щодо підтримки проєктів з енергоефективності та відновлюваної енергетики.
6. Екологічна відбудова транспортної інфраструктури України.
7. Екопідприємництво в сфері розвитку «зеленого» транспорту.

6. ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ

Тематика тренінгу

Тренінг – практико-орієнтований процес набуття здобувачами фахового досвіду в частині виконання професійних завдань в сфері «озеленення» підприємницької діяльності.

Метою тренінгу є узагальнення теоретичних знань та застосування в практичній діяльності набутих вмінь та навиків, отриманих студентами під час вивчення навчальної дисципліни «Екопідприємництво».

Тема тренінгу: Набуття навичок в сфері підготовки бізнес-плану грантової заявки для впровадження «зелених» інновацій

Структура, організація і проведення тренінгу

1. **Вступна частина** проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгу.
2. **Організаційна частина** полягає у створенні робочого настрою у студентському колективі, встановленні правил проведення тренінгового заняття та формулювання підсумків.
3. **Практична частина** реалізується студентом в процесі складання бізнес-плану та розрахунку показників ефективності в межах обґрунтування грантової заявки та отримання грантового фінансування для впровадження екологічних інновацій в межах чинних грантових програм підтримки розвитку підприємництва в Україні.
4. **Підведення підсумків** відбувається шляхом презентації та захисту підготовленого бізнес-плану грантової заявки, обговорення результатів виконаного тренінгового завдання. Виставлення викладачем оцінки за тренінг для кожного студента.

Результати тренінгу оцінюються викладачем у балах за стобальною шкалою і складають 5 відсотків підсумкового балу з дисципліни.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Метою самостійної роботи студентів є формування в майбутніх фахівців з підприємництва та торгівлі навичок системного екологічного мислення при вивченні екопідприємництва як виду господарювання, організації екологічно-збалансованого бізнесу і забезпечення позитивного впливу на довкілля суб'єктів господарювання/підприємництва.

Самостійна робота охоплює вивчення теоретичного навчального матеріалу з дисципліни в позааудиторному режимі, самонавчання та самоконтроль, а також набуття студентами компетенцій організації екологічно-збалансованої підприємницької діяльності, набуття практичних навичок підготовки грантових заявок в сфері «зелених» інновацій та міжнародного співробітництва, методики розрахунку показників, обґрунтування рішень, висновків.

Для виконання самостійної роботи розроблено Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни «Екопідприємництво». Завдання для самостійної роботи має наскрізний і персоналізований характер, видається студенту у перші два тижні навчання та виконується упродовж семестру відповідно до тематичного плану вивчення дисципліни «Екопідприємництво».

Студенти виконують персональне завдання за обраним напрямом екологізації підприємницької діяльності в межах чинних на момент навчання грантових програм підтримки розвитку підприємництва в Україні. Методичні рекомендації доступні студентам у системі MOODLE.

Результати виконання самостійної роботи оцінюються викладачем у балах за стобальною шкалою і складають 15 відсотків підсумкового балу з дисципліни.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У навчальному процесі методами навчання є лекції, практичні заняття, консультації викладачів, самостійна робота, робота в групах, поточне опитування, тестування, обговорення та моделювання практичних ситуацій, тренінг.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни «Екопідприємництво» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання під час тренінгу;
- оцінювання виконання самостійної роботи;
- екзамен.

10. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу декана факультету за наявності поважних причин (напр., відсутність через хворобу та наявність відповідної довідки).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання принципів академічної доброчесності під час вивчення дисципліни, проведення контрольних заходів та екзаменів.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (напр., карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу декана факультету.

11. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни визначається як середньозважена величина залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10%	10%	10%	10%	5%	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне опитування	Модульний контроль 2	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
Середнє арифметичне від отриманих оцінок під час занять по темах 1–8 – не рідше одного разу на 2 практичні заняття	Контрольна робота	Середнє арифметичне від отриманих оцінок під час занять за темами 9–15 – не рідше одного разу на 2 практичні заняття	Контрольна робота	Оцінка за виконання завдання тренінгу	Оцінка за виконання завдання	Теоретичне питання – 20 балів, 10 тестів – 50 балів, задача – 30 балів

Поточне опитування під час заняття:

- **90–100 балів** – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;
- **75–89 балів** – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;
- **65–74 бали** – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;
- **60–64 бали** – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;
- **1–59 балів** – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

Тренінг:

- **90–100 балів** – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його використовує під час виконання завдань тренінгу, виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **75–89 балів** – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при виконанні окремих завдань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації його використання, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, загалом виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **65–74 бали** – в цілому володіє навчальним матеріалом та загалом його використовує при виконанні завдань тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **60–64 бали** – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не виявляє творчого підходу до виконання завдань;

- **1–59 балів** – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст завдань тренінгу, не бере участі у колективних завданнях під час проведення тренінгу.

Самостійна робота:

- **90–100 балів** – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **75–89 балів** – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві недопрацювання за окремими завданнями, свідчить про належний рівень опанування навчального матеріалу, студент належно виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **60–74 балів** – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **1–59 балів** – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

Модульна робота, екзамен – види контролю, при яких засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за виконані завдання.

Екзаменаційний білет складається із:

1 теоретичне питання, за відповідь на яке студент може отримати від **0 до 20 балів**:

10–20 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання;

1–9 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

10 тестів, за правильну відповідь на кожен із яких студент може отримати 5 балів, що в підсумку дає максимально **50 балів**;

1 задача, за розв'язання якої студент може отримати від **0 до 30 балів**:

15–25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання і інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

5–14 балів – у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, допускає несуттєві неточності та фрагментарно (без аргументації) інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання;

1–4 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно розв'язує практичне завдання, допускає суттєві неточності, поверхнево його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань.

12. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90 – 100	«відмінно»	A (відмінно)
85 – 89	«добре»	B (дуже добре)
75 – 84		C (добре)
65 – 74	«задовільно»	D (задовільно)
60 – 64		E (достатньо)
35 – 59	«незадовільно»	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
01 – 34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

**13. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ
ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА**

№ зп	Найменування	Номер теми
1.	Технічне забезпечення: мультимедійний проєктор, ноутбук, проєкційний екран.	1–15
2.	Базове програмне забезпечення: ОС Windows.	1–15
3.	Комунікаційна навчальна платформа (MOODLE) для організації дистанційного навчання (за необхідності).	1–15
4.	Комунікаційне програмне забезпечення ZOOM для проведення занять в режимі онлайн (за необхідності).	1–15
5.	Зразки апікаційних форм грантових заявок (за наявності)	14, тренінг

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Безугла Л.С., Ігнат'єва С.Є., Нікітін Ю.М. Внесок ЮНЕСКО у розвиток туризму в Україні та країнах Європейського Союзу. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-67>
2. Внесення органу сертифікації до Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва. URL: <https://guide.diaa.gov.ua/view/vnesennia-orhanu-sertyfikatsii-do-derzhavnoho-reiestru-orhaniv-sertyfikatsii-u-sferi-orhanichnoho-vyrobnytstva-ta-obihu-orhanich>
3. Грант для підтримки зелених інновацій та міжнародного співробітництва. URL: <https://business.diaa.gov.ua/finance/grant-dlya-idtrimki-zelenih-innovaciy-ta-mizhnarodnogo-spivrobitnictva>
4. Державна екологічна інспекція України. URL: <https://www.dei.gov.ua/>
5. Державна екологічна інспекція України. Слухання у Комітеті з екологічної політики та природокористування на тему «Відбудова України за європейськими принципами зеленого відновлення». URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2871>
6. Державна екологічна інспекція України. Щотижнева оновлена інфографіка відкриває перед нами безпрецедентну картину збитків, які приносить довкіллю агресія російської федерації. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2868>
7. Державне Агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://sae.gov.ua/uk>
8. Директиви 2010/75/ЄС про промислове забруднення (комплексне запобігання і контроль за забрудненням). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%202010_75_%D0%84%D0%A1.pdf
9. Екологічна відбудова міст: як підготуватися до відновлення. URL: <https://rubryka.com/article/ecological-principles-of-reconstruction/>
10. Екологічні податки в Україні. URL: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes>
11. Екорішення. URL: <https://rubryka.com/category/ecorishennya/>
12. Екорішення: «зелена» корпоративна культура. URL: <https://rubryka.com/article/ecological-corporate-culture/>
13. Екотуризм в Україні – тренд наступного десятиліття. URL: <https://compass-tour.com.ua/?m0prm=2&show=974#>
14. Енергетична інфраструктура в Україні: чи помічниця їй зелена енергетика. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/energytyczna-infrastruktura-v-ukraini>
15. Єврокомісія запропонувала зміни у регулюванні текстильної промисловості та індустрії моди для переходу виробництва на циркулярні моделі. URL: <https://www.dossier.org.ua/news/eu-changes-of-textile-industry-regulation/>
16. ЄС встановив нові стандарти якості повітря. URL: <https://greentransform.org.ua/yes-vstanovyv-novi-standarty-yakosti-povityra/>
17. ЄС представив свою першу оборонно-промислову стратегію. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yes-predstavyy-svoyu-pershu-oboronno-promyslovu-strategiyu/>
18. ЄС прийняв амбітний план щодо зменшення забруднення довкілля. URL: <https://greentransform.org.ua/yes-pryjnyav-ambitnyj-plan-shhodo-zmenshennya-zabrudnennya/>
19. ЄС прийняв План дій з нульового забруднення. URL: <https://www.dossier.org.ua/news/zero-pollution-plan/>
20. Жарова Л. В., Какутич Є. Ю., Хлобистов Є. В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління : монографія / ред. Б. М. Данилишин. Київ : Унів. книгар., 2023. 240 с.
21. «Зелена» трансформація України. Законодавчі акти в ЄС та Україні у сферах ЄЗК. URL: <https://greentransform.org.ua/types-of-materials/legislation/>
22. «Зелена» трансформація України. Інформаційний ресурс про Європейський зелений курс і Україну. URL: <https://greentransform.org.ua/doslidnyky-vyvchyly-pytannya-polityky->

[zelenoyi-infrastruktury-u-shvetsiyi/](#)

23. «Зелена» угода – EU for Ukraine. URL: <https://eu4ukraine.eu/greengeal-ua>
24. Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2407-14#Text>
25. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-20#Text>
26. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>
27. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
28. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
29. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>
30. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
31. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
32. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
33. Закон України «Про природні монополії». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>
34. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
35. Закон України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних націй про зміну клімату». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1430-15#Text>
36. Закон України «Про ратифікацію Паризької угоди». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1469-19#Text>
37. Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
38. Закон України «Про управління відходами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
39. Законодавча процедура в ЄС. Спеціальна серія «Що треба готуючись до вступу в ЄС». URL: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/racse-legislative-procedure-in-the-eu-ukr.pdf>
40. Імплементація Угоди про асоціацію в торговельній та економічній сферах. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=f1bdcc6c-abc8-46dc-9648-ed56b2fcea1c&tag=ImplementatsiiaUgodiProAsotsiatsiiuMizhUkrainoiuTas>
41. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних націй про зміну клімату. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text
42. Концепція держпрограми розвитку органічного виробництва в Україні. URL: <https://organic.com.ua/konczepczyia-derzhprogrami-rozvitku-organichnogo-virobnictva/>
43. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>
44. Міністерство економіки України. Реалізація ініціативи ЄС «Ukraine Facility». URL: <https://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=5a74cd67-dee8-4adf-a880-9579eaf8c188&tag=RealizatsiiaInitsiativisukraineFacility>
45. Міністерство захисту довкілля і природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/>
46. Міністерство енергетики та захисту довкілля. Стан забруднення повітря в Україні / URL: <https://mepr.gov.ua/topics/novyny/atmosferne-povitrya/>
47. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. <https://mepr.gov.ua/>

48. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 р. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/zmina-klimatu/pom-yakshennya-zminy-klimatu/strategiya-nyzkovugletseвого-rozvytku-ukrayiny-do-2050-roku/>

49. Міністерство інфраструктури разом з RISE Ukraine і Укравтодором створює цифрову систему управління транспортною відбудовою. URL: <https://www.rise.org.ua/blog-ua/ministerstvo-infrastrukturi-razom-z-rise-ukraine-i-ukravtodorom-stvoryuie-cifrovu-sistemu-upravlinnya-transportnoyu-vidbudovoyu>

50. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/>

51. Моніторинг процесу вступу України в ЄС у частині довкілля та зміни клімату. URL: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/racse-monitoring-report-%E2%84%962-august-2024-ukr.pdf>

52. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження державного логотипа для органічної продукції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-19#n9>

53. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства в Україні «Про затвердження Вимог до матеріально-технічної бази та інших об'єктів інфраструктури, необхідних для виконання функцій із сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0081-21#Text>

54. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

55. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року. URL: https://mtu.gov.ua/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_1_2_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82_%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf

56. Національний класифікатор НК 004:2020. URL: <https://drive.google.com/file/d/1zOdsiQQsGoTz34FIi5RKqpbCfqB5U1Ob/view>

57. Національний орган стандартизації ДП УКРНДНЦ (UAS). URL: <https://uas.gov.ua/>

58. Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 р. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=76f559ff-4fc5-4441-b73a-1ff1a5b781cf&tag=NatsionalniiPlanZEnergetikiTaKlimatuNaPeriodDo2030-Roku>

59. Низьковуглецевий тренд. URL: <https://svit.kpi.ua/2022/04/13/%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4/>

60. Нова промислова стратегія ЄС: можливості для України. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/09/dixi_pb_industrial-strategy_ukr_full_3.pdf

61. Новий етап співпраці оборонних індустрій України та Європи: що передбачає Європейська оборонно-промислова стратегія. URL: https://biz.ligazakon.net/news/226122_noviy-etap-spyvprats-oboronnikh-ndustry-ukrani-ta-vropi-shcho-peredbacha-vropeyska-oboronno-promislova-strategya

62. Органічне виробництво в Україні. URL: <https://www.eridon.ua/organichne-virobnictvo-v-ukrayini>

63. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні : навч. посіб. URL: <https://dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf>

64. Паризька угода. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61#n3

65. ПЕРЕЛІК властивостей, що роблять відходи небезпечними. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>

66. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>

67. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 рр.: Керівний комітет оцінює перший рік його реалізації. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/council-of-europe-action-plan-for-ukraine-2023-2026-steering-committee-assesses-the-first-year-of-its-implementation>
68. План дій Україна-ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text
69. План України. Реалізація ініціативи ЄС «Ukraine Facility». URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=8f36a2d9-9611-4bff-8fa9-474da62bd28d&tag=PlanUkraini>
70. Плани відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>
71. Податковий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
72. Постанова ВРУ «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80#Text>
73. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-2024-%D0%BF#Text>
74. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-2021-%D0%BF#Text>
75. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>
76. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2020-%D0%BF#Text>
77. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text>
78. Програма «Грін Дім»: URL: <https://eefund.org.ua/greendim/>
79. Проект Закону України «Про упаковку та відходи упаковки. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42931>
80. Проект «Підтримка національного органу стандартизації України у створенні інфраструктури перекладу стандартів з використанням ефективних мовних технологій та рішень для автоматичного перекладу». URL: <https://uas.gov.ua/list/2055>
81. Проект Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. URL: https://mtu.gov.ua/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_1_2_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82_%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf
82. Проект Операційного плану реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року у 2025-2027 роках. URL: https://mtu.gov.ua/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_1_3_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82_%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%B%D0%B0%D0%BD%D1%83_%D0%9D%D0%A2%D0%A1%D0%A3_%D0%BD%D0%B0_%D0

[%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4_%D0%B4%D0%BE_2030_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf](#)

83. Проект Постанови Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2025–2027 роках». URL: <https://mtu.gov.ua/files/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA%201.1.%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf>

84. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних націй про зміну клімату. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text

85. Рамкова Угода між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування Союзу для України згідно з інструментом «Ukraine Facility». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-24#Text

86. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». URL: <https://rac.org.ua/>

87. Реформа стартувала – вступив у дію Закон «Про управління відходами». URL: <https://okhtyrkamr.gov.ua/%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC/>

88. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку» від 21 серпня 2019 р. № 686-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2019-%D1%80#Text>

89. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1803-2021-%D1%80#Text>

90. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>

91. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text>

92. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>

93. Сайт Дія. Бізнес Тернопіль – центр підтримки підприємців. URL: <https://business.diia.gov.ua/ternopil>

94. Собко О.М. Бойчик І. М., Крисоватий І. А., Сенік Ю. І. Екопідприємництво: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 284 с.

95. Спілка сільського зеленого туризму України. URL: <https://greentour.com.ua/>

96. Статистичний збірник. Довкілля України за 2022 р. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_dov_22.pdf

97. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 р. URL: https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/LEDS_ua_last.pdf

98. Телюра Н. О. Основи екологічного підприємництва : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 183 – Технології захисту навколишнього середовища / Н. О. Телюра ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 52 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/61902/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D1%80%D0%B0%2C%2021%D0%9B%2C%202022%2C%20pdf.pdf>

99. Удосконалення законодавчих і регуляторних умов розвитку «зелених» енергетичних спільнот в Україні. URL: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/racse-improvement-legislative-regulatory-conditions-development-green-energy-communities-in-ukraine-ukr.pdf>

100. Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
101. Українська кліматична мережа. URL: <https://ucn.org.ua/>
102. Українська кліматична мережа. Звіт про діяльність у 2023 році. <https://ucn.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/%D0%A3%D0%9A%D0%9C-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2023.pdf>
103. Урядова програма для приватних домогосподарств: URL: <https://mev.gov.ua/novyna/v-ukrayini-pochaly-pratsyuvaty-finansovi-prohramy-dlya-pidvyshchennya-enerhonezalezhnosti>
104. USAID Економічний розвиток. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
105. Федерація органічного руху України. URL: <https://organic.com.ua/organichne-silske-gospodarstvo/>
106. Фінансування заходів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: чотири ключові фактори успіху. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/finansuvannya-zakhodiv-spryamovanykh-na-dosyahnennya-tsiley-staloho-rozvytku-v-ukrayini-chotyry-klyuchovi-factory-uspikhu>
107. Хімічна стратегія ЄС. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/8%20Tree%20Chemical%20Strategy%204%20final%20text_297x210mm_4%2B4_web_180822.pdf
108. Центр підтримки підприємців Дія. Бізнес. Освітня платформа центру. URL: <https://ternopil-diiia-business.com.ua/>
109. Центри підтримки підприємців Дія. Бізнес. URL: <https://diiia-business-ternopil.com/>
110. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
111. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
112. Чуйко О., Шкуро В. Еколого-орієнтоване соціальне підприємництво у громаді: навч.-мет. посіб. / О.Чуйко, В.Шкуро. Київ.120с. URL:https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.sgpinfo.org.ua/sites/default/files/pdf/ekologo_oryentovane_socialne_pidpryyemnyctvo_u_gromadi_1.pdf&ved=2ahUKEwjnyITurdaJAxVJU1UIHX3MqEQFnoECBEQAQ&usg=AOvVaw2XNMkucn9LCE4pC9HQm74O
113. Як може змінитися туристичний потік після вступу України до ЄС. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/12/12/707617/>
114. European Commission (2024), Communication from the commission to the European parliament, the council, the European Central Bank, the European economic and social committee, the committee of the regions and the European Investment Bank. 2024 European Semester - Spring Package. URL: https://commission.europa.eu/document/download/a73a05d4-8afd-4d92-a748-3248ee00e170_en?filename=COM_2024_600_1_EN.pdf
115. European Commission (2024), Document 52024SC0063. Impact assessment report accompanying the Communication ‘Securing our future – Europe’s 2040 climate target and path to climate neutrality by 2050 building a sustainable, just and prosperous society. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52024SC0063>
116. European Commission. EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:en:PDF>

Додаткові:

1. Собко О.М., Смерека С.Б. Особливості-нормативно-правового забезпечення сфери енергозбереження України. *Інноваційна економіка*. Тернопіль. 2021. № 1-2'2021 (86). С.34-36.
2. Собко О.М., Крисоватий І.А., Смерека С.Б. Впровадження інноваційних проєктів з енергозбереження для посилення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. *Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2021. Випуск 1/2021. С.108-114. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/79_188-196

3. Собко О.М., Смерека С. Б. Проблеми, які притаманні підприємствам щодо впровадження інноваційних проектів з енергозбереження. *Теоретичні та прикладні напрямки розвитку економіки, обліку та право в Україні та світі*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 3 вересня 2021 року). Полтава: ЦФЕНД, 2021. С. 17-21. URL: http://www.economics.in.ua/2021/09/blog-post_14.html

4. Спьяк Г.І., Собко О.М., Бойчик І.М. Елементи ринкової інфраструктури в інституційному забезпеченні підприємництва. *Актуальні питання розвитку науки та освіти*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 30-31 серпня 2021 року. Львів : Львівський науковий форум, 2021. С. 15-17. URL: <http://lviv-forum.inf.ua/save/2021/30-31.08.2021/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

5. Собко О.М., Бойчик І.М., Смерека С.Б. Перспективи розвитку торгівлі у сфері енергозберігаючих технологій. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (13 вересня 2021 р.). URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-101/>

6. Собко О.М., Бойчик І.М. Інноваційні проекти та підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств в умовах цифрової економіки. *Національна економіка на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 11 вересня 2021 р.). К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2021. С. 76-79

7. Rule of Law Report – European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/annual-rule-law-cycle/2024-rule-law-report_en

8. Circular Economy action plan. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en

9. EDIP. The Future of Defence. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/edip-future-defence_en

10. EU Biodiversity Strategy for 2030. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en

11. EU Green Infrastructure. URL: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/green-infrastructure_en

12. EU Plastics Strategy. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/plastics-strategy_en

13. EU Textiles Strategy for Sustainable and Circular textiles. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/textiles-strategy_en

14. EU Textiles Strategy. Виклики для українських виробників. URL: <https://ktex.com.ua/ua/eu-textile-strategy-2030-vykylyk-dlya-ukrayinskyh-vyrobnykiv/>

15. European Electricity Review 2023. URL: <https://ember-climate.org/insights/research/european-electricity-review-2023/>

16. Green Infrastructure Strategy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52013DC0249>

17. ISO/TC 207. Environmental management. URL: <https://www.iso.org/committee/54808.html>

18. Plastics Strategy EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1516265440535&uri=COM:2018:28:FIN>

19. Report of Natural Capital Accounting in the European Union. URL: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/b111c03a-b833-4c3e-954d-569897ea5f20/details?download=true>

20. Sobko, O., Boichyk, I., Smereka, S., Maslosh, O., Naumenko, M. (2024) Eco-Friendly Entrepreneurship and Innovations: The Impact of Energy-Efficient Technologies on Business Practices. *Journal of Ecohumanism* 3(4), с. 2252-2261

21. Standards ISO 14001:2015. Environmental management systems. URL: <https://www.iso.org/standard/60857.html>

22. Standards ISO 9001:2015. Quality management systems. URL: <https://www.iso.org/standard/62085.html>
23. Standards ISO. URL: <https://www.iso.org/standards.html>
24. Strategic plan 2020-2024. Directorate General for Education, Youth, Sport and Culture. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/eac_sp_2020_2024_en.pdf
25. SaveEcoBot. URL: <https://www.saveecobot.com/fire-maps#4/50.44/38.23>
26. Towards a Strategy on Climate, Biodiversity and Ecosystem Services. URL: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fADF29dc/library/2f4d58b6-3901-467f-a8be-b2da998cb4b1/details?download=true/>
27. United Nations Development Programme (UNDP). URL: <https://www.greenpolicyplatform.org/organization/united-nations-development-programme-undp>
28. USAID from the American people. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
29. Communication from the Commission to the European Parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions a new Circular Economy Action Plan For a cleaner and more competitive Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN>